

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE TEOLOGIE ROMANO-CATOLICĂ
DEPARTAMENTUL DE TEOLOGIE ROMANO-CATOLICĂ

LUCRARE DE DISERTAȚIE

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:

Dr. Orbán Szabolcs

MASTERAND:

Kovács Henrietta-Barbara

Cluj Napoca

2023.

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE TEOLOGIE ROMANO-CATOLICĂ
DEPARTAMENTUL DE TEOLOGIE ROMANO-CATOLICĂ

Activitățile de asistență socială ale Ordinului Franciscan în județul
Hunedoara

Între cele două războaie mondiale și de la sfârșitul secolului XX. până în prezent

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:

Dr. Orbán Szabolcs

MASTERAND:

Kovács Henrietta-Barbara

Cluj Napoca

2023.

BABEŞ-BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM
RÓMAI-KATOLIKUS TEOLÓGIA KAR
RÓMAI KATOLIKUS DIDAKTIKAI TEOLÓGIA INTÉZET

A Ferences Rend Hunyad-megyében végzett szociális segítő tevékenysége

A két világháború között és a XX. század végétől napjainkig

Tudományos vezető:

Dr. Orbán Szabolcs

Végzős hallgató:

Kovács Henrietta-Barbara

Kolozsvár

2023.

Tartalom

Köszönetnyilvánítás	5
Bevezetés.....	6
Szent Ferenc és a ferences rend.....	8
Szent Ferenc jelleme és élettörténete.....	8
A három rend létrejötte.....	13
A ferencesek megjelenése Erdélyben	16
Ferencesek szociális és karitatív tevékenysége	18
A vajdahunyadi ferencesek szociális és karitatív tevékenysége a két világháború között.....	20
Kolostor és templomtörténet	20
Segítő tevékenységük a két világháború között	23
1. Templom körül végzett tevékenység/szolgálat.....	23
2. Gyermekesek segítése	24
3. Gyűjtések	28
4. Világi apostolkodás	31
A dévai ferencesek szociális és segítő tevékenysége a 1990-es évektől napjainkig.....	35
Kolostor és háztörténete	35
Szent Ferenc Alapítvány.....	36
Szent Antal Ház.....	44
A két világháború közti és a 1990-es évektől napjainkig végzett szociális tevékenység összehasonlítása	46
Összefoglaló	49
Absztrakt	50
Bibliográfia.....	51
Mellékletek.....	53

Köszönetnyilvánítás

Szeretném kifejezni köszönetemet dr. Orbán Szabolcs tanár úrnak, a dolgozatom megírásához nyújtott szakmai segítségért és támogatásért. Jonica Xéniának, a levéltári munkák során végzett segítségéért. Sárkány Györgyinek, Zsók Évának, Bőjte Mihály atyának és mindenkinek, aki valamilyen módon hozzájárult a dolgozatom elkészüléséhez.

Bevezetés

A dolgozatom fő témája a Ferences Rend szociális segítő tevékenysége. A szociális segítő tevékenység vagy karitatív munka olyan embereket céloz meg, akik az átlaghoz képest előnytelen, hátrányos helyzetben vannak. Ez kiterjed az anyagi helyzetre vagy akár a fizikai, szellemi egészségre. Tehát az önkéntes munka célszemélyei olyan peremre szorultak, akik önerejükből képtelenek lennének kikerülni az adott nyomorúságos körülményekből, ezért külső segítségre van szükségük a fennmaradáshoz.

A Ferences Rend segítő tevékenységének felmérése szempontjából a két világháború közti időszakot, illetve az 1990-es évektől napjainkig terjedő idő intervallumot vizsgálom. Az alábbi tanulmány során arra a kérdésre keresem a választ, hogy ez a tevékenység mennyiben változott az 1916–1940-es évektől napjainkig. A földrajzi lehatárolást tekintve azért választottam Hunyad megye területét, mivel egykoron kiterjedt bányavidék és ipari létesítmények helyezkedtek el ezen területen, amely a XX. századi gazdasági válság következtében összeomlott. Ezzel rengeteg család került megélhetési válságba, vagy mélyszegénységbe. Számptalan családnak szüksége volt a szociális támogatásra, a fennmaradás érdekében, melyet a Hunyad megyei ferencesek tevékenysége biztosított. Ennek felvezetéseként, röviden bemutatnám magának Assisi Szent Ferencnek az életét, a ferences rendet és a lelkiséget, illetve a szerzetesrend megalakulásának folyamatát.

A téma aktualitását rendkívül időszerűnek találom, mivel úgy vélem, hogy a mai kor embere megfedkezett arról, hogy a ferences rend milyen sokat tett a múltban, és tesz napjainkban is a társadalom érdekében. A ferences rend segítő tevékenysége nagymértékben hozzájárul a nélkülözők felkarolásához, a betegek ápolásához, az idősek látogatásához, a szegények támogatásához. Mindezek igen tág, sok mindent magába foglaló és általánosító fogalmak. Hiszen a segítő tevékenység meglehetősen szerteágazó foglalatosságokat tartalmaz, így ezeket a későbbiekben szándékozom bővebben kifejteni.

A munkám során azt szeretném megvizsgálni, hogy ez a segítési folyamat milyen konkrét tevékenységekben jelent meg a múltban, illetve jelent meg ma. A történelem során, ha járvány ütötte fel a fejét, vagy ha háborúk dúltak a sebesültek és a betegek ápolásában vették ki a részüket. Azonban a szegénység és a nyomor problémája már a kezdetek óta jelen van az emberiség életében, amelynek csupán enyhítése lehetséges, teljes felszámolása nem. Szent Ferenc egész életében odaadóan igyekezett gondoskodni róluk, több jelentős esemény is bizonyítja azt, hogy mennyire elemi része volt ez életének.

Önmagában a tevékenység mellett, úgy vélem arra is fontos kitérni, hogy ezek a karitatív munkák kikre irányultak, milyen szociális helyzetű személyeket céloztak meg vele. Az adott gazdasági viszonyokban a szegénység problémája felerősödött. A két világháború közti időszak, illetve a 1990-es évek más társadalmi adottságokat és körülményeket teremtettek. Ésszerű feltételezés, hogy a karitatív tevékenységnek is változnia kell az idő előrehaladtával. A Ferences Rend tagjai mindig az adott kor legjelentősebb problémáira reagálva igyekeznek kifejtetni a szociális tevékenységüket.

Mint metodológiai módszer az Erdélyi Ferences Gyűjtőlevéltár Vajdahunyadi Kolostor és Templom 1916–1940 közötti jegyzőkönyveinek elemzése, melynek köszönhetően belátást nyerünk a Vajdahunyadi Ferences Rend szociális tevékenységébe. Illetve felhasználtam még az Erdélyi Ferences Gyűjtőlevéltár Vajdahunyadi kolostor és templom iratanyaga: I. Kötet Iratanyagát, a *Historia Domus* jegyzőkönyveit az 1882–1940 közötti időszakban, mely a kolostor életét ismerteti.

Egy másik metodológiai módszer, az oral history-t alkalmazom, amellyel a Déván végzett karitatív munkába tekinthetünk be. Az oral history kapcsán az alábbiakban részletezem a módszer tudományos megalapozottságát. Az interjút Sárkány Györgyivel folytattam, aki 1995–2000 között alkalmazottja volt a Szent Ferenc Alapítványnak. Az oral history egy olyan metodológiai módszer, melynek köszönhetően a szóbeli közléssel, saját szavakkal visszaadja az embereknek a történelmet.¹ A szubjektivitás és narratívizmus felmerülhet lehetséges problémaként egy adott interjún belül, de abban kell igyekezni, hogy erre való különös figyelemmel szűrjük ki az ilyeneket. Valamint figyelni kell a források kritikai ellenőrzésre, össze kell vetni más forrásokkal is, legjobb, ha dokumentumokkal, abban az esetben, ha ilyen nem áll rendelkezésünkre, akkor más interjúkkal.²

Összességében arra kívánok rávilágítani, hogy milyen mértékben változik a Ferences Rend szociális tevékenysége, valamint azt vizsgálni, hogy milyen tényezők befolyásolják ezt a változást.

¹ Vö. VERTÉSI LÁZÁR: *Oral history. A szemtanúként elbeszélte történelem lehetőségei*. Aetas 1. 2004. 158–172.

² Vö. VERTÉSI LÁZÁR: *Oral history*. 158–172.

Szent Ferenc és a ferences rend

A rend alapítója Szent Ferenc, aki mindenek előtt életével és példájával lenyűgöző változáson ment keresztül. Élete kezdetben anyagias világ körül forgott, de csodálatos események hatására lemondott erről az életmódról, hogy életét Istennek ajánlja fel, az Urat szolgálja, az evangélium szerint éljen. Változása, életpéldája másokat is megszólított, akik követni kezdték. Számukra maga Ferenc élete volt a példa, és a regula, amit követniük kellett. Mérhetetlen alázattal álltak az Úr szolgálatába, az igehirdetés mellett pedig fontos feladataik közé tartozott a hátrányos helyzetűek felkarolása.³ Balanyi György úgy hivatkozik Szent Ferencre, mint a szegénység dalos trubadúrájára, Assisi nagy szülöttjére, aki élete végéig kitart szülővárosa mellett.⁴

Szent Ferenc jelleme és élettörténete

Assisi Szent Ferenc szülővárosáról, Assisiről kapta a nevét, amely közép Itáliában a spoletói völgy szélén található, Perugia megyében. A világ egyik legismertebb és legkedveltebb szentje, rengeteg embert vonzott a Krisztuskövetés Evangéliumi útjára. Népszerűsége egyszerűségében és őszinteségében mutatkozott meg, élete első szakaszában a világi dolgok foglalkoztatták. Megtérése teljes változást hozott életébe, cselekedeteinek és kitartó munkájának hála halála után nem sokkal szentté is avatták.⁵

Születésének idején, 1182-ben két egymás ellen harcoló társadalmi réteg volt, a tehetősebb nemesek (maiores) és az alacsonyabb rangú népek (minores). Szent Ferenc családja a minoresbe tartozott, az alacsonyabb származású népek közé, ahova a többi újjgazdag család is került. A minores idővel majd felülkerekedett a nemes rétegen, Szent Ferenc ebből pedig megértette, hogy nagyok csak úgy lehetnek, ha kisebbek lesznek. Ez a hierarchikus elrendeződés teljesen rányomta a bélyegét a társadalomra, amelynek felbolygatására minden évben rendeztek ünnepséget Assisiben. Ennek alkalmával teljesen felborul minden, ezt az egyház próbálta tompítani, sikertelenül. A templom táncteremmé vált, amelyet evés-ivás és

³ Vö. Anton ROTZETTER: Szt. Ferenc élete, életprogramja és alapélményei. In: Anton ROTZETTER – Willibrord Christian VAN DIJK – Thaddée MATURA: *Assisi Szent Ferenc*. Vigilia Kiadó. 1995. 10.

⁴ Vö. BALANYI György: *Assisi Szent Ferenc Élete*. Szent István Társulat. Budapest. 1925. 9.

⁵ Vö. PUSKELY Mária: *Kétezer év szerzetessége. Szerzetesség és művelődéstörténeti enciklopédia*. I kötet A-K. Dinasztia Kiadó-ház. Budapest. 1998. 348–352.

multság kísért. Ezeken az ünnepeken Szent Ferenc is részt vett, tovább is vitte ezt az osztály nélküli társadalmi elképzelését.⁶

Édesapja, Pietro Bernardone textilkereskedő volt, szakmájában nagyon tehetséges, aki életében teljesen a munkájának élt, és Ferenc fia számára is ezt a vállalkozási ágat szánta. Tudni kell, hogy ez időben a posztókereskedők az egyik, ha nem a legtekintélyesebb üzlemberek voltak a kereskedők között.⁷ Édesanyja Pika (Giovanna), művészetkedvelő, francia (provencai) nemes származású nő volt. Édesanyja kezdetben János (Giovanni) nevet adta neki, de amikor apja hazatért Franciaországi utazásából megváltoztatta Ferencre (Francesco). Ennek okát azzal magyarázták, hogy nem volt megelégedve a János névvel, túl közömbösnek találta.⁸ A Ferenc név jobban kifejezte gazdagságukat, származásukat, amelyet a társadalom felé mutatni kívántak. A hit első ismereteit az édesanyjától szerezte, majd a San Giorgio plébániai iskolába járt. Sokrétű képzésben részesült, művelt volt, érdeklődött a zene, költészet és francia nyelv iránt, szerette a lovagi történeteket. Apjához hasonlóan ambiciózus természete volt, sikerességre vágyott és a nemesi cím elérésére. Tizennégy évesen felveszik a kereskedő céhekbe, ügyes kereskedőnek bizonyult, ugyanakkor vagyonával bőkezűen bánt.⁹

Mivel jó anyagi körülmények között élt, nem tagadta meg az ezzel járó kiváltságokat, szórakozási lehetőségeket. Tékozló életet folytatott, nem bánt felelőséggel a vagyonával, bőkezűen szórta a pénz mindenféle szórakozásra, mulatságra, barátaira, drágábbnál drágább ruhákat viselt. Apja nem ellenezte ezt a pénzszerzést, mert ez által mindenki láthatta, hogy milyen dúsgazdag is a Bernardone család. Nagyvilági életstílusa azonban nem akadályozta meg, hogy kedves maradjon az emberekkel, nem sértegetett senkit és nem illette őket becsmérítő szavakkal. Bőkezűen adakozott a szegényebbeknek, alamizsnát osztott nekik. Ilyen mértékű költségeit figyelembe véve érthető, hogy nem fordított nagy hangsúlyt a vagyona felhalmozására, nem voltak megtakarításai.¹⁰

A „Táncosok Társaságának” tagjává válik, színdarabokat adtak elő, táncoltak, mulattak. Ferencet vezető táncossá választották, ezzel állandó kötelessége lett gondoskodni a szórakozásról, lakomákról és mulatozásokról. A számlák rendezését magára vállalta, így sok

⁶ Vö. ROTZETTER: *Assisi Szent Ferenc*. 10–14.

⁷ Vö. BALANYI: *Assisi Szent Ferenc Élete*. 9.

⁸ Vö. BALANYI: *Assisi Szent Ferenc Élete*. 9.

⁹ Vö. ERDÉLYI FERENCES RENDTARTOMÁNY: *Szent Ferenc élete-röviden*. Elérhető: <http://www.ofm.ro/node/2>
Letöltés ideje: 2022.11.20.

¹⁰ Vö. ROTZETTER: *Assisi Szent Ferenc* 15.

éven keresztül ebben a vezetői szerepben maradt, aztán a háború egyre nagyobb szerepet kapott az életében.¹¹

Az Assisi – Perugia háború során, a collestradai csata után fogságba került, apja csak egy év után tudta kiváltani. Ez idő alatt megbetegedett, amely ágyhoz kötötte, ekkor kikökönt a korábban annyira hajszolt anyagi világából, a változás az életében elkezdődött, habár eleinte még nem feltétlen a helyes úton. Látomást látott, melyet úgy értelmezett, hogy az Úr harcos életre szánta, így lovaggá akart válni. Dicsőséget akart szerezni, lovagi hírnevet, ezt különböző hadi tettek segítségével akarta elérni. Apja kezdetektől úgy nevelte, hogy a hiúság és a becsvágy vezérelje. Spoleto-ba indult, hogy ott lovaggá válhasson, azonban nem ért célba. Egy újabb látomásnak hála az oda vezető úton, megértette, mi is az Úr akarata vele. Végül azt, amit mindig is keresett, az evangéliumi életeszmenyben találta meg.¹²

„De bármily világosan látja Francesco az új útra térés szükségességét, nagy idő telik bele, míg rátalál az igazi ösvényre. A világtól való elszakadásra a bizonytalan tapogatózás hosszú évei következnek. A jövőn borongó köd csak lassan és fokozatokban szakad föl, hogy a végén minden vakító napfényben álljon. Egyelőre legfeltűnőbb változás, hogy egészen visszahúzódik a világtól.”¹³

Megtérése lassú és fokozatos folyamat. A fordulat konkrét kiváltója az álmában megjelenő hang, akinek hála rádöbbsent arra, hogy a földi emberek valójában mind szolgák, csak egy Úr van, és Ő minden teremtmény felett áll. Rádöbbsent, hogy eddigi életszemlélete mennyire üres, lelki mélységeiben értelmezve értéktelen. Teljesen más emberré változott át, mindent más megvilágításba helyezett át. Ez a változás fokozatos volt, de egyre erőteljesebben látszott az életstílusán a hatása. Barátai és családja nem értették viselkedésének, valamint hozzáállásának változásának okát. A mennyei édesség megízlelése után került már korábbi örömforsásait, a nyilvános tereket, és imádságnak szentelte idejét. Megfogadta, hogy egyetlen koldustól sem tagadja meg az alamizsnát, még készségesebben segített rajtuk.¹⁴

Egy alkalommal Rómába is elutazott, azzal a céllal, hogy felöltse a koldus ruhát. Megdöbbsentő tapasztalatot szerzett, a hívek elvégezték a vallási gyakorlatot, de nem lakozott

¹¹ Vö. ROTZETTER: *Assisi Szent Ferenc* 15.

¹² Vö. ROTZETTER: *Assisi Szent Ferenc* 16.

¹³ BALANYI: *Assisi Szent Ferenc Élete*. 15.

¹⁴ Vö. ERDÉLYI FERENCES RENDTARTOMÁNY: *Szent Ferenc élete-röviden*

bennük szeretet, képtelenek voltak adakozni. Ekkor érezte, hogy inkább a szegényekhez szeretne tartozni, mint a megvetendő és alakoskodó gazdagokhoz.¹⁵

A leprással való találkozása döntő jellegű volt életében, hiszen korábban ő is úgy tekintett rájuk, ahogy a XIII. századi gazdag emberek, iszonyodott tőlük, messziről elkerülte őket. Akinél jelentkeztek a tünetek elvégeztek egy szertartást, olyan ruhát kellett hordania, amely a betegséget jelezte a többi ember számára. Nem ihatott folyókból, kutakból, forrásokból, kesztyű nélkül nem érhetett semmihez, minden vagyonától megfosztották, és a város szélére száműzték.¹⁶ A társadalomban ez volt a szokott eljárás, belenevelték az elutasító magatartást az emberekbe, így Szent Ferenc viselkedése a kor szempontjából érthető volt. Egy alkalommal azonban erőt vesz magán, egy belső indíttatásra pénzt adományoz egy leprásnak, majd kezét is csókol neki. Ekkor édes öröm érzése tölti el. Ennek hatására fogalmazódik meg benne a gondolat, hogy együtt érezzen a leprásokkal és azokkal, akik hátrányos helyzetben vannak. Arra a határozásra jut, hogy ott kell megvalósítania önmagát, ahol az emberi korlátokat átlépi, vagyis akik tényleg segítségre szorulnak. Elkezdte minél jobban megvetni önmagát, s többet foglalkozott a leprások segítségével, mert ez édességet okozott neki Isten kegyelméből.¹⁷

Három templom újjáépítésének is nekilátott Isten szavának szó szerinti értelmezése miatt, ezek a S. Damiano, S. Pietro della Spina és a Porziuncola. Ezekre adománygyűjtéssel szerezte az építőanyagot, s saját kezével hordta azokat, és végezte a munkálatokat a templomoknál. 1208 februárjában egy szentmise keretén belül ismerte fel saját hivatását, küldetését, és prédikálni kezdett.¹⁸

A barátai, családja és édesapja nem értette változásának okát. Kezdetben nem volt elég bátorsága szembenézni üldözőivel, azokkal az emberekkel, akik megvetették őt, de az Úr ereje eltöltötte, ezért már nem tartott a rosszindulatú emberektől. Ezek az emberek bolondnak gondolták őt, hogy elment az esze, megdobálták kővel és sárral. Apja nem tűrte, hogy fia pénzt pazarolt a templomok újjáépítésére. Mindent megtett, hogy visszatérítse fiát az anyagi és hiú világ felé, hiszen amikor szórakozásra költötte a családi vagyont, azzal azt mutatta meg, hogy mennyire gazdag és jómódú a családjuk. Az adományozást viszont nem helyeselte, házi őrizetbe zárta fiát, akit később anyja engedett szabadon. Apja vádat emelt ellene a városi bíróságon. A vagyona visszatérítését követelte és fia kitagadását. Szent Ferenc az oblátusok

¹⁵ Vö. ROTZETTER: *Assisi Szent Ferenc* 17.

¹⁶ Vö. ROTZETTER: *Assisi Szent Ferenc* 18.

¹⁷ Vö. ERDÉLYI FERENCES RENDTARTOMÁNY: *Szent Ferenc élete-röviden*

¹⁸ Vö. PUSKELY: *Kétezer év szerzetessége*. 348–352.

jogára hivatkozott, akik az egyházi bírósághoz tartoznak. De apját ez nem tántorította el, még a püspök előtt is tartottak tárgyalást. Nem járt sikerrel, Ferenc visszaadta apja pénzét és ruháit, lemondott örökségéről és megfogadta, hogy csak Istennek fog szolgálni. A püspök pedig meglátta a Ferencben égő hivatást és mély elkötelezettséget az Úr fele, így támogatását ajánlotta fel Ferenc számára, amikor észlelte mennyire odaadóan szolgálja az Urat. Támogatása később előremozdította Ferenc rendalapító szándékát és engedélykérését a pápánál. Egyszerű köntöst öltött fel és két évet remeteségben, bűnbánatban, imában, mások segítségével töltött el és az Úr hírnökének hívta magát.¹⁹

Lemondott minden világi dicsőségről, gazdagságról és az anyagi értékek okozta örömről. Az elvilágiasodott Egyházat a szegénységben és egyszerűségében kívánta megélni, életcélja az evangélium megélése lett. Mások is csatlakoztak hozzá, akik számára szimpatikus volt életfelfogása, szemlélete. Egyszerű tanítása, életének igazsága, példaként szolgált az emberek számára. Ennek jeleként szétesztették vagyonukat a szegények között, lemondva mindenükről.²⁰ Ruházatban és életmódban igazodtak hozzá, az elsők közt volt Bernát testvér, akit Végrendeletében munkája folytatásával bíz meg. Rómába ment, ahol bejelentette a pápának szerzetesi rend alapító szándékát. Sok támogatója segített neki ebben, többek között az a püspök, aki a tárgyalását követően felajánlotta támogatását. Az egyházi jóváhagyás egyik fontos követelménye az volt, hogy az anyagi feltételek adottak és biztosítottak legyenek, valamint javadalmat, alapítványt, püspököt és kolostort kellett volna megnevezzen. Szent Ferenc szerint azonban csak és kizárólag Isten az, aki biztosíthatja az anyagi alapot a számukra. Ferenc érvei, melyek szerint a közössége alapítója Isten, az életforma alapja maga az Evangélium, az anyagi alapot illetően Isten majd gondoskodik róluk, vagy koldulni fognak, erőseknek bizonyultak.²¹ A közreműködéseknek hála, az engedélykérés gyorsan zajlott, amit a pápa meg is adott. Ekkor útra keltek, beszélt a néphez, egyszerűen, gesztikulálva. Beszédeinek témái: a béke, Isten igazságossága, irgalmassága, parancsai, a bűnbánat, a testvéri szeretet, keresztény erények, szentségek.²² Nyelvezete egyszerű volt, őszinte, az emberek figyelmét teljesen megragadta. Bejárta Itáliát, de volt Szíriában is. Misszionáriusokat küldött Marokkóba,

¹⁹ Vö. ERDÉLYI FERENCES RENDTARTOMÁNY: *Szent Ferenc élete-röviden*

²⁰ Vö. ROTZETTER: *Assisi Szent Ferenc*. 20.

²¹ Vö. ROTZETTER: *Assisi Szent Ferenc*. 21.

²² Vö. ERDÉLYI FERENCES RENDTARTOMÁNY: *Szent Ferenc élete-röviden*.

Palesztinába. Eljutott Egyiptomba, ahol a szultán szívesen fogadta. Ferenc szeretett volna vértanúvá válni, de utazásai során ez elmaradt.²³

1223-ban karácsonykor a pápa engedélyével egy barlangban, Greccioban megvalósította az első betlehemi felidézést. Ugyanebben az évben mivel sohasem vágyott a vezetői szerepre, lemondott arról, amely a testvérek és a világ körében is csak még inkább megmutatta szerénységét és alázatosságát. Felfrissítette a Regulát, amelyet a pápa jóvá is hagyott.²⁴ 1224-ben a nagyböjti időt Alverna hegyén tölti. A Megfeszített Krisztusról elmélkedik, s annyira sikerül eggyé válnia vele, hogy Krisztus sebeit is megkapja.²⁵ Missziós útjáról már betegesen tért vissza, többféle betegségben is szenvedett, több orvos próbálkozott sikertelenül. 1226 október 3-án estefele 44 éves korában elhunyt, 4-én a Szent György templomban temették el. Halála után két évvel, 1228. július 16-án pedig IX. Gergely pápa szentté avatta. 1230-ban áthelyezték földi maradványait a számára építetett Szent Ferenc bazilikába.²⁶

Szent Ferenc harmóniát hordozott önmagában és ezt közvetítette az emberek felé, Isten közelségét mutatta meg a világ számára. A Ferences Rend népszerűsége és gyors elterjedése is ennek köszönhető, az életpéldájukkal tanúságot tettek elhivatottságukról, cselekvőkészségükről, félelmet nem ismerve jártak világszerte missziós utakon. Ugyanakkor mindehhez elengedhetetlen volt Szent Ferenc jelleme, aki úttörőként mutatta követői számára a kijelölt utat.²⁷

A három rend létrejötte

Ahogy azt az előbbieken is említettem már Szent Ferenc a kezdeti nehézségek ellenére sikeresen megszerezte az engedélyt rendalapításra, Rómában a pápától. Három közösséget hozott létre: Kisebb Testvérek rendjét, Szent Klára rend, vagyis klarisszák (S. Damiano Szegény Hölgyeinek intézménye), Harmadik rend (Bűnbánók). Számára a legfontosabb Krisztus életének, szenvedéseinek megélése volt, az Ő életpéldájának követése.²⁸

²³ Vö. PUSKELY: *Kétezer év szerzetessége*. 348–352.

²⁴ Vö. ROTZETTER: *Assisi Szent Ferenc*. 25.

²⁵ Vö. ROTZETTER: *Assisi Szent Ferenc*. 25.

²⁶ Vö. ERDÉLYI FERENCES RENDTARTOMÁNY: *Szent Ferenc élete-röviden*

²⁷ Vö. BENEDEK FIDÉL: *Az erdélyi ferences rendtartomány*. In. BENEDEK FIDÉL – SAS Péter (szerk.): *A Szent István Királyról nevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány*. I. kötet. Kolozsvár. 2002. 15–19.

²⁸ Vö. PUSKELY: *Kétezer év szerzetessége*. 348–352.

A ferences rend alapideálja így az evangélium szerint élni, a szegénység megtartása magával hordozza egyben a függetlenséget is. Arra ösztökél, hogy kifele a segítő és cselekvő képességet helyezték gyakorlatba, befele pedig az egyszerűséget és igénytelenséget önmagukkal szemben.²⁹

1. Első Rend:

Az Első Rendet a kolostorban élő férfiak alkotják, ide tartoznak bele a konventuális, obszerváns és kapucinus ferences rendek. A Ferenc-rend eredeti törvényes jog szerinti neve: A Kisebb Testvérek Rendje, vagyis az Ordo Fratrum Minorum. Regulájukban az evangélium szellemiségének követése elsődleges helyen szerepel, Szent Ferenc példájára, valamint az apostoli szegénység, annak életformájának elfogadása.³⁰ A rendnek nincs tulajdon birtoka, sem állandó és biztosított jövedelme, szegényesen, napról-napra élnek a saját munkájukból és a hívek adományaiból. Jogilag exempt rend, amely annyit takar, hogy egyenesen az Apostoli Szentszéknek van alárendelve, így a Szerzetesek Szent Kongregációja felügyeli. Alkotmányban és kormányzásban a rend autonóm és önálló, az élén az időlegesen választott egyetemes rendfőnökkel. Rendtartományokra oszlik szerte, ennek élén a rendtartományfőnök áll. A kolostorokat méretük szerint két csoportra osztják, Convectus (nagyobbak) és a Residentia (kisebkek).³¹

A megalapítás után gyorsan terjedni kezdett, mivel a legkorábbi kolduló rendek közé tartozik, emellett az első városokban létrehozott rendház volt, így igen nagy népszerűségnek örvendett. 1282-ben 34 rendtartományban 1583 kolostoruk volt, elsődleges feladatuk pedig a hittérítő missziós tevékenység volt.³² A ferences életszemlélet szerint mindazok, akik csatlakoztak hozzá és elfogadták azt az életmódot, melyet a rend kínált, lemondtak mindenükről és a szegényeknek adták. Felöltötték az öltözéket, nem akartak ennél többet birtokolni, imádkoztak, szerettek a templomban időt tölteni, és úgy vélekedtek magukról, mint akik mindenkinek az alárendeltjei. Ferenc hangsúlyozta mindezek mellett a munka fontosságát, illetve az engedelmisséget, alázatosságot. Határozott kritériumokat és korlátokat húz meg a birtoklással kapcsolatban, legyen az épület vagy alamizsna.³³

²⁹ Vö. BENEDEK: *Az erdélyi ferences rendtartomány* I. kötet. 12.

³⁰ Vö. KAPRONCZAY Katalin: *A nyolcszáz esztendőös ferences rend*. Valóság. 57/5. 2014. 120.

³¹ Vö. BENEDEK: *Az erdélyi ferences rendtartomány*. I. kötet 11–13.

³² Vö. NAGY Béla: *A ferences rend*. História. 1. 2007. 24.

³³ Vö. PUSKELY: *Kétezer év szerzetessége*. 348–352.

2. *Szent Klára Rend:*

Szent Klárának is megtetszett Szent Ferenc életszemlélete, melyet ő is követni szeretne. Együtt akarják megélni az evangéliumi életet, de nem a házasság megszokott módján. Elhagyja a családi házat, Porciunkulába megy, ahol fogadalmat tesz. Átmenetileg egy bencés apáca kolostorban volt, majd San Damianoba megy, ahova édesanyja, húgai és sok más fiatal nő is követi. Klára megőrzi a ferences lelkiületet, együtt beszélnek meg aggályaikat, ő ápolja Ferencet, amikor beteg. Klára nővéreiben és közösségükben ugyanúgy az evangélium élő tagjait ismeri fel.³⁴

3. *Harmad Rend:*

A Harmad Rend szerepe az volt, hogy a gazdagabb emberek krisztusi módon legyenek gazdagok, ezáltal vagyonaára keresztényi módon tekintsenek. Feladataik közé tartozik, hogy az Egyházban és a világban megkezdett apostoli tevékenységet megvalósítsák és terjesszék. Kiválóan alkalmasak arra, hogy betöltsenek olyan szolgálatokat, amelyekre igen nagy szükség van, ugyanakkor a fölszenteltség nem szükségszerű. A helyi egyházak nyitottsága kell ehhez, hogy együtt tudjanak működni, kölcsönös elfogadás által. Nagy szerepük van az emberi és lelki értékek népszerűsítésében, segítik a hivatások ügyét is. Mindig az adott egyházi életben felmerülő új problémákkal, gondokkal néznek szembe, ezért rugalmassággal kell rendelkezzenek. A tagok mély képzése mellett a másik alappillér a társadalomban vállalt szerepük, amelyet az egyházi közösségen kívül is gyakorolniuk kell.³⁵

A Harmad Rend tagjai három irányban fejlesztik világi tevékenységüket Várnai Jakab szerint, ezek a következők:

1. *A keresztény értékrend ápolása:*

- család
- testvéri közösség
- munka
- emberi környezet

2. *A készség a szolgálatra:* a lelkiismereti irányt valamilyen szolgálatra kell átváltani, amely kifejezi a Harmad Rend hagyományait.

3. *Odaadottság az evangelizációra*³⁶

³⁴ Vö. ROTZETTER: *Assisi Szent Ferenc* 21.

³⁵ Vö. VÁRNAI Jakab: *Kézikönyv a Ferences Világi Rend életéhez*. Esztergom. 1989. 29.

³⁶ Vö. VÁRNAI: *Kézikönyv a Ferences Világi Rend életéhez*. 29.

Követve Jézus Krisztus és Szent Ferenc példáját, kövessék az evangéliumot, életszemléletüket, vagyis bármilyen szükségletet is tapasztalnak embertársaik részéről, akkor igyekezzenek segíteni nekik. A világi ferenceseknek a földkerekség szerte mindenhol apostoli feladatuk van, kezdve saját családjukkal, és egyházi közösségükkel.³⁷

Regulájában olyan szabályokat fogalmazott meg, mely mind a mai napig elfogadottak, érvényben lévők, mint azt, ahogy a Végrendeletében meghatározta. Ezekben az Evangéliumokból idézett, s azt saját kiegészítéseivel bővítette ki. Kifejezetten kérte, hogy a Regulán idővel se hajtsanak végre módosításokat, és ne tegyenek bele kiegészítéseket, magyarázatokat. Hiszen az Úr ezt így közölte neki, és ezek így is kell megmaradjon a következő nemzedékek számára. Úgy kell értelmezni, ahogy ő azt papírra vetette.³⁸

A ferencesek megjelenése Erdélyben

A ferencesek a tatárjárások után telepedtek meg Erdély területén. Nem csak a települések, hanem az egyházmegye is újraépítésre várt. Szent Ferenc Rendje mindkettőben igyekezett a népek segítségére lenni. Nehéz pontosan megállapítani, hogy mikor lépett az első ferences szerzetes Erdély területére, de egyes megemlékések arra utalnak, hogy 1260 körül már itt éltek. A ferences szellemiség része, hogy szoros kapcsolatban állnak az emberekkel, így a nagyobb magyar településeken kolostorok létesültek.³⁹

A XIII. században épültek az első kolostorok, melyekről nem maradt fenn túl sok forrás, csupán annyit tudhatunk, hogy Erdély észak-keleti részén, Marosvásárhely és Beszterce térségében lehettek.⁴⁰ Ezt bizonyítja a három legrégebbi kódex (vatikáni írásos kódex, a kinyomtatott kódex, Aracoeli kéziratos kódex), melyek első négy kolostorként a Besztercét, Nagyszebent, Szászvárost és Marosvásárhelyt említik.⁴¹ Alapításukat tekintve egy tekintélyesebb család vagy intézményes keretek közt alapították.⁴²

³⁷ Vö. VÁRNAI: *Kézikönyv a Ferences Világi Rend életéhez.* 29–33.

³⁸ Vö. PUSKELY: *Kétezer év szerzetessége.* 348–352.

³⁹ Vö. BOROS Fortunát: *Az erdélyi ferencrendiek.* Szent Bonaventúra. Kolozsvár. 1927. 28–29.

⁴⁰ Vö. BOROS: *Az erdélyi ferencrendiek.* 29.

⁴¹ Vö. GYÖRGY JÓZSEF: *A ferencrendiek élete és működése Erdélyben.* Szent Bonaventúra Könyvnyomda. Kolozsvár. 1930. 60.

⁴² Vö. BENEDEK: *Az Erdélyi Ferences Rendtartomány.* I kötet. 39.

1448-as önállósulás után gyűlést tartottak, az erdélyi őrség öt már létező kolostora ekkor a következők voltak: Székelyvásárhelyen, Felfaluban, Fejéregyházán, Csíksomlyón és Tövisen. Az első erdélyi őr Temesvári Barnabás.⁴³

A ferencrendiek részt vettek minden népmozgalomban, az erdélyi magyarság védelmének jegyében dolgoztak. Az obszerváns ferencesek mellett a konventuális (minorita) ferencesek is elég nagy területen jelen voltak Erdélyben. A két rend között régebben nagyobb eltérést lehetett felmutatni, mint manapság, amely nem csak Erdélyben volt jelen, hanem globálisan. A különbség inkább elméleti jellegű, a gyakorlatban egyforma hatáskörrel rendelkeznek. A konfliktus oka a szabályok kapcsán volt.⁴⁴ A szabályok tekintetében főleg a szegénység és a birtoklások gyanánt voltak megkülönböztető véleményen. A konventuális ferencesekkel szemben az obszervánsok még a legszükségesebb dolgok iránti használati jogot sem helyeselték, csupán csak az egyszerű használati jogot.⁴⁵ A konfliktus feloldására V. Márton pápa felkérte Kap. szent Jánost, gyűlést szerveztek, kidolgoztak egy konstitúciót, amelyet egyaránt elfogadtak az obszervánsok és a konventuálisok.⁴⁶

A gyors terjeszkedés annak köszönhető, hogy belső élet kikristályosodott, a kolostorok száma így megkétszereződött, zavartalanul működhettek és folytathatták munkálkodásukat a ferences lelkiségben. Nagy szerep tudható be Kapisztrán Szent Jánosnak és Hunyadi Jánosnak, akiket „Krisztus atlétája” és „haza atyja” címmel emlegettek. Az obszervánsok Magyarországon való terjeszkedése ellen az első Magyar Provincia lépett fel, sikertelenül. 1495-ben pedig véglegesen kiegyeztek, így az obszervánsok megtartották az átvett kolostorokat és még szellemi téren is felülkerekedtek. Erdélyre ez a rendi és szellemi harc ekkora mértékben nem terjedt ki.⁴⁷

A Hunyadiak meglehetősen közeli kapcsolatot ápoltak a Ferences Renddel, több kolostort alapítottak Erdély szerte.⁴⁸ Az erdélyi őrség kivirágzása Mátyás király korára tevődik, aki katonás fegyelemmel és a vallási élet ápolásával erősítette meg az országot. Négy új obszerváns kolostor jelenik meg uralkodása alatt, ezeknek vagy közvetett, vagy kimondott alapítójaként jelenik meg. Havasalföldön a „tergovistei” kolostor, Moldvában a bakói kolostor, a

⁴³ Vö. BENEDEK: *Az Erdélyi Ferences Rendtartomány*. I kötet. 38.

⁴⁴ Vö. BOROS: *Az erdélyi ferencrendiek*. 33–34.

⁴⁵ Vö. BOROS: *Az erdélyi ferencrendiek*. 34.

⁴⁶ Vö. GYÖRGY: *A ferencrendiek élete és működése Erdélyben*. 25.

⁴⁷ Vö. BENEDEK: *Az Erdélyi Ferences Rendtartomány*. I kötet. 43–46.

⁴⁸ Vö. BOROS: *Az erdélyi ferencrendiek*. 34–35.

vajdahunyadi és a kolozsvári kolostorok. A Konstitúció követése biztosította a színvonalas működést a kolostorok számára, amelyek Mátyás király halála után is tovább gyarapodtak. A XVI. században Brassóban és Medgyesen is épültek kolostorok.⁴⁹

1525-ben 10 Kuzstódiára volt felosztva a Provincia. Az Erdélyi Kuzstódia a következő kolostorokat foglalta magába ekkor: Csíksomlyó, Kusály, Marosfelfalu, Tövis, Fejéregyháza, Bákó, Medgyes, Marosvásárhely, Tergovistei, Vajdahunyad, Kolozsvár, Brassó. A törökök támadásai miatt a Provinciában 1602-re 4 zárda maradt meg, a többit felégették és lerombolták (Erdélyben Csíksomlyó maradt fenn). 1640-ben a Csíksomlyói zárda leszakad a régi Provinciáról, hogy a mikházi zárdával karöltve új Provinciát hozzon létre.⁵⁰

A halmozott nehézség miatt csak az 1700-as évektől kezdett új erőre kapni az Erdélyi Ferences Rend élete, új kolostorokat építettek és a tagok száma is gyarapodott.⁵¹ A XVIII. század végén és a XIX. században ismételen nehéz körülmények köszöntöttek be, II. József (kalapos király) el akarta szakítani az egyházat Rómától és az államnak alárendelni. Olyan rendeleteket hozott, amelyek megakadályozták a Rómával való kapcsolattartás, sőt még a szentségek kiszolgáltatásának idejét is megszüntették, eleinte korlátozta, majd be is tiltotta a fiatal papok képzését.⁵² Az 1900-as években kisebb fellendülés volt ismét, melyre negatívan hatott az első és második világháború valamint a kommunizmus. 1989-ben oldják fel Erdélyben a korlátozásokat, amelyeket az 1949-es rendeletben szabtak meg. A 2000-es évektől pedig valóban új élet köszöntött be a Provinciákban.⁵³

Ferencesek szociális és karitatív tevékenysége

A ferences lelkiesség elengedhetetlen hozzátartozója a karitatív munka és a szociális tevékenység. Szent Ferenc regulájában meghatározta, hogy a rend tagjainak kötelessége a betegek gondozása, meglátni az emberek szükségleteit és segíteni azon, aki rászorul. Az első testvérek még a rablókat is befogadták a közösségükbe, megmutatva, hogy számukra mindenki egyenlő.⁵⁴

⁴⁹ Vö. BENEDEK: *Az Erdélyi Ferences Rendtartomány*. I kötet. 47.

⁵⁰ Vö. GYÖRGY: *A ferencrendiek élete és működése Erdélyben*. 70–77.

⁵¹ Vö. GYÖRGY: *A ferencrendiek élete és működése Erdélyben*. 90–99.

⁵² Vö. GYÖRGY: *A ferencrendiek élete és működése Erdélyben*. 110–126.

⁵³ Vö. VEÖREÖS ANDRÁS: *XVIII. sz. ferences kolostorok Erdélyben*. BME Építészettörténeti és Műemléki Tanszék. 2006. 14.

⁵⁴ Vö. ROTZETTER: *Assisi Szent Ferenc* 125.

A történelem során az ínséges időkben mindig a rászorulóknak segítségére siettek. Feladatuknak tekintik, hogy gondoskodjanak a hátrányos helyzetűekről, az elnyomottakról, akik elveszítették emberi méltóságukat, és azokon, akiket senki más nem segít. Célkitűzésükké vált az idők során, hogy irgalmasságot cselekedjenek az Evangélium fényében, mindezt meg is tudták valósítani, hiszen nem volt olyan szigorú a klauzúrájuk. Emellett a Harmad Rend tagjai a világiak között éltek. Lemondva mindenről, önként vállalták a szegénységet, alázatot. Tanúbizonyosságot téve a szolgálatkészségükre szembeszálltak az embereket érintő fájdalommal és nyomorral.⁵⁵

A ferences rend mindig rugalmasan alkalmazkodott a kor problémáihoz, és igyekezett azokat orvosolni. Például: Szent Erzsébet megszervezi az első segélyszolgálatot, a XIV. században a harmad rendiek kórházakat vezetnek (Szent János Kórház, Gent), a XVI. században a szürke nővérek szintén (Maria-Laurentia Longo). A XIX. században, iparosodás és a napóleoni háborúk következtében igen nagy volt a nyomor. Rengeteg új szerzetes közösség születik, egyesek az egyházmegyén belül maradnak, mások szétterjednek az egész világon, hogy felvegyék a harcot a szociális nyomorral.⁵⁶

A szegénység, nyomor, betegségek, politikai konfliktusok olyan jellemző problémák, amelyek minden korban és nemzetiségben megtalálhatóak. Ugyanakkor a karitatív munkájuk nem csak ebből áll, hiszen a nevelés is egy tömör és erős részt képvisel. Gregorius Girard egyik leghíresebb ferences tanító volt, Florentini Theodosius betegápoló és tanító társulásokat alapít, egy középiskolát is létrehoz.⁵⁷

A betegápolás úgyszintén a karitatív tevékenységeik közé tartozik, hiszen a járványok idején ott segítettek, ahol tudtak, csatlakoztak az önkéntes csapatokhoz. A középkori és az újkori pestis járvány idején végig kitartottak, szolidaritást mutattak a megbetegedett emberek iránt, valamint saját életüket kockára téve ápolták őket.⁵⁸

A betegápolás nem csak a járványok idejére terjedt ki, hanem a hadi sérültek ápolására is. 1848–1849-es szabadságharc idején a vajdahunyadi ferencesek komoly szerepet tölthettek ezen a téren, a sebesülteket a kolostorban helyezték el, ahol a rend tagjai gondoskodtak róluk.⁵⁹

⁵⁵ Vö. ROTZETTER: *Assisi Szent Ferenc* 125.

⁵⁶ Vö. ROTZETTER: *Assisi Szent Ferenc* 126.

⁵⁷ Vö. ROTZETTER: *Assisi Szent Ferenc* 126.

⁵⁸ Vö. ROTZETTER: *Assisi Szent Ferenc* 127.

⁵⁹ Vö. BENEDEK Fidé: *Az erdélyi ferences rendtartomány*. In: BENEDEK Fidé – SAS Péter (szerk.): *A Szent István Királyról nevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány*. II. kötet. Kolozsvár. 2002. 14.

A vajdahunyadi ferencesek szociális és karitatív tevékenysége a két világháború között

Dolgozatom ezen részében, a vajdahunyadi ferencesek tevékenységét szeretném bemutatni. Ennek első lépéseként, röviden a vajdahunyadi ferences jelenlét történetét mutatnám be, majd ezt követően alaposabban is foglalkoznék az itteni szociális és karitatív tevékenységek részletezésével. A szociális tevékenység vizsgálatában főleg a vajdahunyadi Harmad Rend munkálatát szeretném alaposabban elemezni. A Harmad Rend alapcélja a tökéletes életre való törekvés. Tagjait röviden terciáriusoknak nevezik. A közösségben éltek, rendelkeztek saját, személyi tulajdonnal, ugyanakkor engedélyezett volt, hogy saját házaikban éljenek. Szabályzatuk a Harmadik Rend Regulája, tisztasági fogadalmat tesznek, rendi ruhát viselnek, saját templommal nem rendelkeznek. Nem határolódnak el a világtól. Vallási életükért a káptalan volt a felelős, aki a gyóntatásukról és a rendszeres szónoklatról gondoskodott a számukra.⁶⁰

Állandó jellegű külső tevékenységeik közé tartozott a kézimunka, egyházi ruhákat varrtak és javítottak. Feladataik között szerepelt még a tanítás is, ez a gyermekek írásra való okítására is kiterjedt. Elősegítették az istentisztelet fényének kialakítását, mély vallásos életre buzdították a körülöttük élő világiakat, illetve ennek a gyakorlatba való ültetését is hangsúlyozták, emellett a templom díszítését is végezték. Ellenőrzésüket szintén a káptalanok végezték, közvetetten, engedetlenség okán megvonták tőlük a lelki gondozást.⁶¹

Kolostor és templomtörténet

Vajdahunyadra a ferencesek 1465-ben érkeztek.⁶² A vajdahunyadi kolostort Hunyadi János kezdte építtetni az ágostonrendi remeték számára 1442-ben.⁶³ A munkálatokat Szilágyi Erzsébet és Mátyás király idején fejezték be, elhatározták, hogy a ferences rendnek adják át. Mátyás király levélben kérte II. Pál pápa engedélyét, aki jóváhagyja az átadást, és elrendeli a ferencesek bevezetését a kolostorba.⁶⁴

⁶⁰ Vö. BENEDEK: *Az Erdélyi Ferences Rendtartomány*. I kötet. 112–113.

⁶¹ Vö. BENEDEK: *Az Erdélyi Ferences Rendtartomány*. I kötet. 113.

⁶² Vö. GYÖRGY: *Az ferencrendiek élete és működése Erdélyben*. 356.

⁶³ Vö. ERDÉLYI FERENCES GYŰJTŐLEVÉLTÁR: *Vajdahunyadi kolostor és templom iratanyaga*: I. Kötet és Iratanyag: *Historia Domus*: 1882–1916. 19.

⁶⁴ Vö. DOBOLY Beatrix: *A vajdahunyadi Szent Ferenc rendi kolostor. Barangolás a múltban*. Heti új szó. 3/2. 1997. 3–4.

A kolostor élete 1557-ig háborítatlanul zajlott, amikor a ferencesek elűzettek és a kolostort lerombolták a lutheránusok.⁶⁵ A reformáció erőteljes terjedésben volt, így a katolicizmus a háttérbe szorult Vajdahunyadon és egész Erdélyben. 1710-ben a kormányzat segítségével visszakapták a régi házat.⁶⁶ Így a XVII. században újraéledt a katolikus élet, amikor a ferencesek visszatértek Vajdahunyadra és visszakövetelték a templomot és a kolostort. 1717 és 1911 közötti évek alatt 82 ferences szerzetest temettek el Vajdahunyadon.⁶⁷

László Polikárp atya a XIX. században a Ferences Rend szellemében ápolta a szociális életet, a házi iskoláztatás, ezzel hozzájárulva a hivatások gyarapodásához. Miközben még az atyák tanítottak az iskolákban megkezdték a népmissziós munka újrászervezését.⁶⁸

A ferences szerzetesek állandó tevékenységet fejtettek ki, nem csak lelkészet, hanem a tanítás terén is. Az elemi iskolások oktatását már 1710-ben megkezdték, magángimnáziumot is létesítettek. A rendi növendékek tanítását 1727-ben kezdték meg, akkor helyezték vissza az iskolát Vajdahunyadra.⁶⁹ Az elemi iskolákban való tanítást 1710 és 1948 között folytatták.

A fiúiskolában szép és eredményes munkát végeztek. Az atyák a tanítás mellett kivették részüket a lelki életben is, valamint a házirendet maradéktalanul igyekeztek betartani.⁷⁰ Az iskola javítási munkálatait is vállalták, amely az 1917-es években a gazdasági helyzetben roppant nehéz volt.⁷¹ Nem csak a javítási munkálatokat volt körülményes megvalósítani, hanem magának a kolostornak az élelmezését is. Ugyanis a háborús helyzet és a nagy szárazság miatt a beszerzés sok esetben késett, csak az isteni gondviselésnek köszönhették a fennmaradást.⁷² 1948 december 2-án betiltották a tanítás jogát. A szerzetesek folytatták a tanítói tevékenységet, de a kolostori népiskolát is betiltották, s helyébe megyei bányai igazgatóságot hoztak létre.⁷³ A

⁶⁵ Vö. E. F. GY. *Vajdahunyadi kolostor és templom iratanyaga*: I. Kötet és Iratanyag: Historia Domus 1882–1916. 19.

⁶⁶ Vö. BENEDEK: *Az Erdélyi Ferences Rendtartomány*. I kötet. 148. - II kötet. 39–43.

⁶⁷ Vö. DOBOLY: *A vajdahunyadi Szent Ferenc rendi kolostor*. 3–4.

⁶⁸ Vö. BENEDEK: *Az Erdélyi Ferences Rendtartomány*. II kötet. 55–56.

⁶⁹ Vö. E. F. GY: *Vajdahunyadi kolostor és templom iratanyaga*: I. Kötet és Iratanyag: Historia Domus. 1916–1945. 21.

⁷⁰ Vö. E. F. Gy: *Vajdahunyadi kolostor és templom iratanyaga*: I. Kötet és Iratanyag: Historia Domus 1616–1936.

⁷¹ Vö. E. F. Gy: *Vajdahunyadi kolostor és templom iratanyaga*: I. Kötet és Iratanyag: Historia Domus 1916–1936. 12.

⁷² Vö. E. F. Gy: *Vajdahunyadi kolostor és templom iratanyaga*: I. Kötet és Iratanyag: Historia Domus 1916–1936. 8–12.

⁷³ Vö. DOBOLY: *A vajdahunyadi Szent Ferenc rendi kolostor*. 3-4.

Vajdahunyadot érintő ipari fejlődés miatt a körülmények 1909-re teljesen tarthatatlanná váltak, úgy határoztak új helyre költöztetik a templomot és a kolostort. Az új munkálatok 1910-ben kezdődtek és 1912-ben a templomot már fel is szentelték. A kolostor elhamarkodott építkezés jegyeit sokáig magán viselte, a vakolat, homlokzat, csatornahálózat az időjárás megpróbáltatásai mellett ki voltak téve a háborús körülményeknek is.⁷⁴

Az ipari fejlődésnek nem csak negatív hozadéka volt, ugyanis 1937-től rengeteg munkalehetőséget teremtett a vasgyár. Számtalan ember költözött oda a munkalehetőség miatt, köztük katolikusok is. Ennek a migrációnak volt betudható, a katolikus közösség számának gyarapodása, az egyébként negatív természetes szaporulat mellett. Az atyák igyekeztek jobb lelkeségre és vallásos életre nevelni a fiatalokat és a közösséget egyaránt.⁷⁵

1947 végén a királyságot megszüntették, kikiáltották a köztársaságot, elkobozták minden egyházi vagyont, meg akarták szüntetni a kapcsolattartást Rómával, az iskolákat állami tulajdon alá helyezték, a hitoktatást pedig betiltották. Ezzel az elszigeteltséggel akarták az Egyházat valamilyen szakadárságra kényszeríteni.⁷⁶

1949-ben egy új rendelet értelmében kiiktattak minden tanítással, egészségüggyel és szociális szolgálattal foglalkozó szerzetesrendet. A rendtartomány főnököt arra kötelezték, hogy adja át a vajdahunyadi kolostort, a dévai, medgyesi és székelyudvarhelyi kolostorral együtt. A vajdahunyadi kolostort az iskola államosítási rendelete alapján, illetve a 810/1949-es rendelet alapján foglalták le, aztán kórházként használták. Összesen 26 zárdát foglaltak le, ennek okaiként feltüntették a már említett iskola törvény (176-1948), illetve a 810/1949 –es számú rendelet.⁷⁷

1949-ben a kolostort feloszlatták, és kilakoltatási parancsot is kiadtak azzal az indokkal, hogy ez nem vallási intézmény, hanem jótékonyági, hiszen naponta ételt adtak a rászorulóknak. A szerzetesek nagy részét a születési helyükre küldték vissza.⁷⁸

⁷⁴ Vö. ERDÉLYI FERENCES GYŰJTŐLEVÉLTÁR: *Vajdahunyadi kolostor és templom iratanyaga*: 1. Kötet és iratanyag: *Historia Domus 1916–1936*. 3.

⁷⁵ Vö. E. F. Gy. *Vajdahunyadi kolostor és templom iratanyaga*: I. Kötet és Iratanyag: *Historia Domus 1916–1940*. 43–44.

⁷⁶ Vö. BENEDEK: *Az Erdélyi Ferences Rendtartomány*. II kötet. 69–70.

⁷⁷ Vö. BENEDEK: *Az Erdélyi Ferences Rendtartomány*. II kötet. 69–85.

⁷⁸ Vö. DOBOLY: *A vajdahunyadi Szent Ferenc rendi kolostor*. 3–4.

Segítő tevékenységük a két világháború között

A vajdahunyadi harmad rend mindig is igyekezett a társadalomnak a javára válni, hiszen többek közt ezért alakultak meg. Ott segítettek ahol csak tudtak, mindent megtettek, ami módjukban állt, hogy a szegények, gyermekek, rászoruló, betegek, elnyomottak gondjait enyhítsék. Igyekeztek abban, hogy az embereket rávezessék az erényesség és hit útjára. Összességében céljuk a kor társadalmi helyzetének javítása volt, amelybe nem csak az anyagi jellegű adományok számítottak bele, hanem a szellemiek és lelkiek is egyaránt. A rend jegyzőkönyv vezetése 1916 és 1940 között kisebb nagyobb megszakításokkal számol be tevékenységeikről. Ezen megszakítások a politikai nehézségeknek voltak betudható, amelyek az egész országra rányomták hatásaikat. A kommunizmus végtelenül erőszakos beavatkozása olyan gátakat és akadályokat helyezett, melyekkel szinte lehetetlen volt harcolni.

Szociális segítő tevékenységük mindent összevetve nagyon szerteágazó volt, hiszen megannyi helyen igyekeztek a társadalomnak a hasznára válni. A dolgozatom során megpróbálom csoportokba helyezni ezen ténykedéseiket, de sok esetben jelentősen összekapcsolódnak, így előfordulhatnak egybevágások és átfedések.

„Ezután ft. Rendi Igazgató ismerteti a III. rend működését. Előadja, hogy van 7 férfi és 40 nő tagja, kik alkalom adtán a karitatív és szociális munkákból mindig kiveszik részüket. A jegyzőkönyvek azonban hallgatnak e ténykedésekről, amit a helybeli vallásos társulatokkal szemben való szerénységből s a köztük és köztünk fennálló béke kedvéért teszik...”⁷⁹

A vajdahunyadi Harmad Rend által folytatott szociális segítő munkákat így négy nagyobb csoportba szeretném felosztani, amelyek a következők:

- templom körül végzett tevékenység/szolgálat
- gyermekek segítése
- gyűjtések
- világi apostolkodás

1. Templom körül végzett tevékenység/szolgálat

A jegyzőkönyv során említést találunk az Oltáregyletről, amely tevékenysége varrással, templomdíszítéssel, takarítással foglalatoskodott. A Harmad Rend tagjai közül majdnem mindegyik párhuzamosan az egylet tagja is volt, többek között miseruhák készítésével és javításával foglalatoskodtak, ugyanakkor a gyermekruházásban is nagy szerepük volt.

⁷⁹ ERDÉLYI FERENCES GÜJTŐLEVÉLTÁR: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916–1935.* 174.

„...hiszen a III. rendi testvérek majdnem mindnyájan az Oltáregyletnek is a tagjai ...továbbá az egyházi ruhák javítását, újak készítését, a templom díszítését állandóan végzik.” Pontos megalakulásra nincs konkrét adat a jegyzőkönyvek során, de azt megtudhatjuk, hogy az Oltáregylet 1917 (első említés a jegyzőkönyvek során)-1938 (utolsó említés a jegyzőkönyvek során) között egész biztosan működött, valószínű, hogy a kommunizmus az egylet tevékenységét is feloszlatta.⁸⁰

Fodor Pelbárt atya kivételes munkát végzett a Harmad Rend életében, olyan könyveket szerzett be, olyan beszédeket mondott a gyűlések során, amelyeknek köszönhetően a rend tagjai valóban szellemileg is gyarapodhattak, és még elhivatottabbak lehettek. Így amikor Vizitátor érkezett teljesen meg volt elégedve a vajdahunyadi Harmad Rend munkájával.⁸¹

2. Gyermekes segítése

Igyekeztek abban, hogy a fiatalok ne kallódhassanak el a vallásos élettől. Pelbárt atya beszédei során felhívta rá a figyelmet, hogy a rend tagjai erre sarkalják a közösség szülő tagjait. Így ha gyermekeik elkerültek is a családi házból, akkor is részt vehettek a szentmiséken, szentségekhez járulhattak, eleget tehettek vallásbeli kötelességeiknek, s a munka nem ment ennek a rovására.⁸²

Mindazonáltal nem akarták, hogy a közösség gyermekei elkallódjanak, eltávolodjanak Isten szeretetétől. Ennek nyilvánvalóan azok voltak a leginkább kiszolgáltatva, akik távol kerültek otthonuktól, inasi vagy egyéb munkaszerzés miatt. A rend iskolába járó gyermekek

⁸⁰ E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916–1935.* 174.

⁸¹ „Igyekeztünk azonban Szent Ferenc atyánk szellemét megismerni s amennyiben lehetséges elsajátítani, foglalkoztunk a III. rend szentjeinek lelki életével, tanulmányoztuk részletesen a III. rend szabályait, igyekeztünk minden jóban részt venni pl. templom tisztogatásban, díszítésben, az egyházi ruhák jó karban való tartásában és készítésében... Az átvizsgált jegyzőkönyvből látja, hogy a gyűléseket pontosan megtartották, a szentségekhez is gyakran járulnak, továbbá a templom díszítésben, az egyházi ruhák rendben tartásában ...részt vettek...Így a III. rend e téren gyönyörű munkát végzett.” E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1935–1940.* 62.

⁸² „Hasonló áldásos munkát lehet végezni az ifjúság, a tanoncok és cselédek megvédése érdekében... egyik-másik, ha inasnak adja be gyermekét, milyen helyre adja? Nem fogja-e gyermekének a lelki ügyét veszélyeztetni az a hely, eleget tud-e tenni a gyermek vallásbeli kötelességeinek? A szülők legyenek óvatosak és a mesterekkel kötött szerződéseikbe vegyék bele, hogy az inasoknak beadott gyermekek vásár- és ünnepnapokon szentmisét hallgathassanak... sok mesternél bámulatos a nemtörődömség a tanoncok lelkivilágával szemben. Ha a rendi testvérek ilyen esetekben is befolyást tudnának gyakorolni az érdemszerző volna.” E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916–1935.* 76.

ilyen szempontból előnyben voltak, hiszen a vallásos nevelés számukra biztosított volt az oktatás keretén belül. A munkaadók pedig sok esetben nem voltak tekintettel a fiatalok lelki állapotára, üdvére. S mivel távol voltak a közösségtől, így a rend tagjai sem tudtak közvetlenül a segítségükre sietni. Annyit tehettek, hogy felhívták a szülők figyelmét, akik talán nem gondoltak volna arra, hogy ezt az alap jogot belevetessék a munkaadóval a szerződésbe annak megkötésekor. Ez az alap emberi jog az emberi méltóságból fakadóan is kijár mindenki számára, így a munkaadónak erre való tekintettel ez ellen nem merülhetett fel kifogása.

Sok esetben tartottak gyűjtéseket, amelyeket majd a következő csoportosításban szeretném jobban kifejteni. Ezen alkalmakkor befolyt összegekkel széleskörűen bántak, többek közt az iskola és annak eszközeire, javításaira is fordítottak adományokat. „A jövedelem 1500 Lej volt, melyből 600 Lejt az iskola padjainak festésre fordított a III. rend, hiszen az iskola is a Szent Ferenc rendé.”⁸³ Ugyancsak az oltáregylet közreműködött a vajdahunyadi Kisebb Testvérekkel, közösen kiállítást is tartottak 1927–1931 között készült egyházi ruhákból, olykor kár 80-90 darabot is bemutatnak. A kiállítás alkalmával az általuk készített miseruhákat, stólákat és egyéb darabokat állították ki. A kiállításból befolyt összeget további munkájukra fektették be. Az Oltáregylet 18 év alatt 180.000 lej értéknek megfelelő egyházi ruhákat adományozott.⁸⁴

Az Oltáregylet nem csak a miseruhákról gondoskodott, hanem a szegény gyermekek ruházásában is kivették a részüket. Elhivatottságuk megingathatatlan volt abban a tekintetben, hogy segítenek a gyerekek és éhezők életkörülményein javítani. A politikai és társadalmi körülmények csak rontottak az általános életszínvonal minőségén. Nem csak a ruházkodás jelentett kihívást egy átlagos közember számára, hanem az élelmezés is. A Harmad Rend tagjai ódaadóan fáradoztak abban, hogy segítsék legalább a gyermekek ruházkodását a zord időkben. Valamint igyekeztek azon munkálkodni, hogy télen a közösség tagjai, ne kelljen éhezzenek. „...Szegény gyermekek felruházására törekvő mozgalomra, valamint kéri, hogy kapcsolódjanak bele abba az akcióba is, melynek célja, hogy ezen a télen ebben a hitközösségben senki se éhezzenek.”⁸⁵

A vetített előadások jövedelmeit is erre fordították be. Így a vetítések során olyan anyagokkal és előadásokkal készültek, melyeknek nevelői jellege volt. Mivel a közösségben

⁸³ E. F. Gy.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916–1935.* 124.

⁸⁴ Vö. E. F. Gy.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iratanyaga: I. Kötet és Iratanyag: Historia Domus 1916–1936.* 62–63.

⁸⁵ E. F. Gy.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916–1935.*

nagyon szerteágazó karitatív munkát végeztek, sok felé osztódhatott az ilyen alkalmakkor befolyt összeg. A vajdahunyadi Harmad Rend tagjai arra mindig odafigyeltek, hogy egy kevés összeg szakadatlanul jusson az iskola és a gyerekek javára. Olykor az is előfordult, hogy a misére szánt pénzt lecsökkentették, s kevesebb szentmisét fizettek, csak hogy a rászorulóknak többet juttathassanak, hiszen nekik nagyobb szükségük volt rá. „Minden évben 80-100 szegény gyermek ruháinak elkészítésén fáradoznak... vetített képes előadás, melynek jövedelméből elemi iskolánk támogatására több ízben 300-500 kis összeget adott.”⁸⁶ Ha a befolyt összeg nem bizonyult elegendőnek az elhatározott célokra, akkor nem fukarkodtak azt kipótolni akár a saját pénztárukából. „A jövedelem 867 Lej volt, mely összeget a rendi pénztárból 1000 Lejre kiegészítve a szegény gyermekek felruházására fordítottak. Ezen kívül a III. r. pénztárából tellett ki 60 Lej egy szeg. gyermek cipőjavítására és 100 Lej egy ruhára.”⁸⁷

A vajdahunyadi Harmad Rend a saját rendezésű események mellett az egyházközösség által szervezett rendezvényeken is részt vett, azok népszerűsítésével igyekezett még inkább az iskola javára válni. „...Hogy jövő vasárnap az egyházközösség kerti ünnepélyt rendez az iskola javára. Egyben kéri a testvéreket fejtsenek ki propagandát ez ünnepély sikeréért, mert, mint tudják, az iskola szent hely s nagyfokú támogatásra van szüksége. Szívvel lélekkel dolgozzanak érte, mert a hitközösség iskolája mindenki iskolája.”⁸⁸

Azon is fáradoztak, hogy segítségük minél teljesebb legyen, és ezek az évszakokhoz is igazodjanak. Ebben az időszakban igen nehéz anyagi körülmények voltak jellemzőek, melyek a mai ember számára elképzelhetetlenek. A ruházkodás mellett az élelmezés is problémát jelentett az egyszerű emberek számára. A gyerekeknek megannyi nehézség mellett sokat kellett nélkülözzenek. Ebben igyekezett a Harmad Rend elérni minden hiányt szenvedőt, akit csak tudott, hogy a tőlük telhetően segítsenek nekik. „A sok szegény gyermek, kik eddig csak ruhát kaptak, most cipőt is kaphassanak, hogy ne legyenek kénytelenek télen is mezítláb járni, vagy az iskolától távol maradni. Ezen kívül sok gyermek, pl. a mi iskolánkban, nagyon hiányos a táplálkozása, úgy hogy egy kis tízóráról, meg uzsonnáról gondoskodni, ezek részére

⁸⁶ E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916–1935.* 174.

⁸⁷ E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916–1935.* 186.

⁸⁸ E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916–1935.* 134.

szép karitatív munka volna.”⁸⁹ Ez valóban rámutat arra, hogy mennyire törődtek a gyermekekkel, s azok egészségével és hogylétével. Tudták, hogy a tanuláshoz és fejlődéshez szükségük van energiára, valamint a megfelelő tápanyagokra. Azok hiányában az egészséges fizikai és szellemi növekedés, teljesítői képességük akadályozva van. Meglátták a problémák forrásait, nem csak felszínesen kapargatták azokat, hanem a mélyére ásva orvosolták lehetőségeik szerint.

Céljuk nem csak a pillanatnyi segítségnyújtás volt, hanem ennek minél tartósabb megvalósítása. Segítségüket minden ember felé ki szeretnék volna terjeszteni, különösen figyelve a gyerekekre. Nem zárkóztak el a világ problémái elől, észlelték a társadalmat érintő bajokat, s buzgó áldozatos munkával, elképesztő odaadással keresték ezekre a megoldásokat, így segítve az embereket és gyermekeket egyaránt. „Két a katolikus iskolába járó szegény gyermek érdekében s kéri, hogy irgalmassági cselekedet fejében adományozzanak természetben egy kis krumplit, veteményt, hagymát, stb.”⁹⁰

Szerfelett odafigyeltek a gyerekek testi lelki jólétére. Vigyáztak arra, hogy a szellemi táplálék mellett a szervezetük is kellő tápanyaghoz is jussanak, amelyhez, ha otthon nem jutottak hozzá, akkor az iskolában biztosították a számukra. Minden évben megrendezésre került a szegény gyermekek karácsonya elnevezésű tevékenység, amely célja a hátrányosabb helyzetű gyerekek felkarolása volt, Jézus Krisztus születésének ünnepén. Ezek az akciók gyönyörűen bemutatják azt is, hogy a rend tagjai nem csak ünnepekkor gondoskodtak a szegény gyerekeken, hanem az év teljes egészében. Időt és energiát nem sajnálva, kitartó munkával fáradoztak azon, hogy enyhülést hozzanak a szenvedők életében. Különös hangsúlyt fektetve a gyerekekre.⁹¹

⁸⁹ E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916–1935* 180.

⁹⁰ E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1935–1940* 12.

⁹¹ „A szegény gyermekek karácsonya szükségessé tette, hogy a rendi pénztárból még 200 L-t utaljon ki a kiadások fedezésére. Ezzel kapcsolatosan előadja, hogy most ismét van alkalom jól cselekedni, mert az iskola vezetősége megállapította, hogy több gyermek nagyon gyenge s így megindította tej-akciót, amilyen már Déván is van. Kéri a testvéreket, hogy járuljanak hozzá, bármilyen csekély összeggel, s ami a perselybe is gyűl, adjuk oda az éhezőknek.” E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1935–1940*. 16.

3. Gyűjtések

A különböző események során befolyt összegekből rendezték az esemény kiadásait. Amennyiben jövedelmező volt a rendezvény, akkor a befolyt összegeket a rászorulóknak megsegítésére fordították. „... az Oltáregylet jótékony előadást tartott. A befolyt jövedelem...ezen összegből 2 szegény család segélyezésére 20-20 koronát fordított, 20 K-t pedig a szegény gyermekek cipőire a O. E. jövedelméhez csatolt.”⁹²

Szívügyüknek tekintették a magyar katolikus sajtó támogatását. Akkortájt a média nagy része zsidó tulajdon alatt állt, s ezért céljuk volt a magyar katolikus hírlapok felvirágoztatása. Erre megoldásként a kötvényvásárlást ajánlották, emellett a maguk számára is vásároltak, illetve több hírlapra is előfizettek, többek közt a Ferences Közönyre is. Ezen szerkesztésű újságok beszámoltak egyebek mellett a Harmad Rend ténykedéseiről Magyarországon, és egyéb fontos közérdekű közleményeket említettek meg. „Rendi igazgató előadja, hogy a jelenlegi értekezlet tárgya megbeszélni azt, hogy a keresztény katolikus sajtót miképpen támogathatná a III. Rend? ... Igazgató fölhívja és kéri a rendi testvéreket, hogy aki teheti, támogassa a ker. kath. sajtót és vegyen kötvényt, sőt másokat is buzdítson erre. Ajánlja az igazgató azt is, hogy a III. Rend is vegyen meglévő kis vagyonából kötvényeket.”⁹³

1937-ben megrendezték a XI. országos katolikus nagygyűlést, melynek során szó esett Szent Ferenc Harmad Rendjéről is, s annak dolgainak megbeszéléséről. Ekkor született meg az a döntés, hogy a »Szentkereszt« című vallásos folyóirat alakuljon át a Harmad Rend közlönyévé, s a szerkesztését is ők vették át. A lap Kolozsváron jelent meg, tartalmát tekintve a rendi testvérek dolgairól számolt be.

Pelbárt atya különösen fontosnak tartotta az egység megmutatását, így, ha még nem is a Harmad Rend szervezte az eseményt, azokon is kellően kivették a részüket. Emellett számára a rendi könyvtár folyamatos bővítése és a helyi katolikus sajtó támogatása is lényegesnek számított. Az ilyen előadásokra rendszerint valamilyen emlékűnnep alkalmával került sor. Ilyenek voltak a Szent Ferencsel kapcsolatos ünneped, de Szent Erzsébet ünnepe alkalmával általában készültek valamilyen rendezvénnyel a világi emberek számára.⁹⁴

⁹² E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916–1935* 14.

⁹³ E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916–1935* 16.

⁹⁴ „... vecsernye után műsoros előadás Sz. Ferenc szentté avatásának emlékére, melyen a klerikus testvérek fognak szerepelni. Lesznek ének számok, szavaltatok és egy jelenet: » Szent Ferenc és a rablók «. A jövedelem a theológia könyvtárának javára fordítatik. Igazgató kéri a rendi testvéreket, járuljanak hozzá az előadással kapcsolatos buffet

Ezekben az években nagy jelentőséget kaptak a missziók. A vajdahunyadi Harmad Rend igyekezett a missziós munka megsegítésére, missziós napokat szerveztek, melyek alkalmával imádkoztak, ezen tevékenység megsegítéséért, sikerességéért, kisebb-nagyobb összegeket adományoztak és egyéb támogatásokat gyűjtöttek a számukra. „Tudatja az igazgató, hogy okt. 10-én missziós-nap lesz a következő programmal: egész nap Szentség-imádás, d. e. szentbeszéd a missziók céljáról, gyűjtés a missziók javára és vecsernye utáni körmenet. Igyekezzünk odahatni, hogy sokan támogassák imáikkal és anyagiakkal is a missziók nemes célját...Az Egyház döntő harcát vívja most, melyért a III. rendi testvérek is kell imádkozzanak és dolgozzanak.”⁹⁵

A missziós munkához nagy szükség volt a lelki támogatás és az imák mellett az anyagi juttatásokra is. Abban az esetben, ha a rend tagjai nem rendelkeztek ilyennel, akkor saját vagyontárgyaikat értékesítették. Szent Ferenc szemlélete az volt, hogy a rend tagjai tudjanak minden vagyonukról lemondani, s teljesen hagyatkozzanak Istenre. A Harmad Rend számára azonban ez nem volt előírás, számukra engedett volt némi vagyon birtoklása. Ugyanakkor a vajdahunyadiak példájából láthatjuk, hogy amikor a szükség megkövetelte, a tagok saját tárgyaikat tették pénzzé, hogy így fontosabb munkákat, rászorulókat támogassanak. „Imáinkba kell foglaljuk őket, s támogassuk a missziósokat úgy, ahogy tőlünk telik. Ha pénzünk nincs, lehet egyébbel is, amit pénzzé lehet tenni.”⁹⁶

A missziós munka nem volt veszélytelen, de a testvérek alázatosan és Isten iránti szeretetükből vállalkoztak e nemes feladat végzésére. A Kínai helyzet roppant bonyolult volt, vértanúk hálnak meg a misszionárius tevékenységek során. Az Erdélyi Ferences Rendtartomány is küldött misszionáriusokat erre a tiszteletre méltó megbízásra. Harmad Rend odaadóan igyekezett az ilyen elkötelezett személyeket mindenben segíteni, s amivel csak tudtak hozzájárultak ahhoz, hogy küldetésük szerencsésen és sikeresen záródjon. „Az Erdélyi Ferences Rendtartomány is küld ki idén misszionáriust Kínába. P. Adjutus szent lelkesedéssel

eszméjéhez, és valósítsák is meg azt, hogy ennek jövedelméből a III. rendnek meghozatott könyvek árát lehessen fedezni.” E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916–1935* 54.

⁹⁵ E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916–1935* 54.

⁹⁶ E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916–1935* 86.

határozta el erre magát. Segítsük őt elsősorban kitartó imáinkkal s amennyire lehet anyagilag is ebben az áldozatos munkában.”⁹⁷

A saját rendezvényeik mellett gyakran folytattak közös munkát a klerikus testvérekkel. A műsorok sikeressége az odaadó és elhivatott munkának volt köszönhető. Fáradhatatlanul dolgoztak azon, hogy egyfelől szórakoztató és nevelő eredménye is legyen az eseménynek, másfelől pedig a népszerűsítés, hogy minél nagyobb bevételre telessenek szert, amelyből aztán segíthetnek a rászorulókon és fejleszthetik saját magukat is. „Hogy ez az ünnepség oly jól sikerült, igazgató a testvérek áldozatkészségének köszöni. A jövedelem 5000 és egy néhány Lej volt. Mivel a programot a klerikus testvérek adták elő, igazgató úgy látta jónak, hogy a bevételből 3000Lej az övék, 2000 Lej pedig a III. rendé legyen.”⁹⁸ Ebből az összegből a tagok a megrendelt könyveket finanszírozták, valamint a karácsonyi akcióba fektették be az összeg megmaradt részét.

A sok eseményen való részvétel a nevelés célja mellett azért volt lényeges, hogy a befolyt összegekből fedezni tudják a kiadásait, támogatásait a hátrányos helyzetűekkel szemben. „Műsoros előadások alkalmával, bármely társulat, vagy az egyháztanács rendezze is, a III. rendi testvérek mindig ott vannak, segítenek, dolgoznak. Vallásos ismeretek szerzése és mélyítése céljából évente többször vetített képes előadást tartott a III. rend...”⁹⁹ Ezen jövedelmeket megannyi helyen hasznosították, az elemi iskola támogatására rendszeresen adományoztak. Illetve szegény családokat is segítettek, gyermekeket, még az Oltáregylet számára is biztosítani kellett némi alapot, hogy a munkájukat zavartalanul folytathassák.

Amikor valamelyik rendtag eltávozott az élők sorából, akkor a Rendtagok szervezték meg a temetést és annak költségeit is ők vállalták. Odaadóan fáradoztak a közösségért, a szenvedők életkörülményeinek javításán, a szegényeken, azokon, akik eltávolodtak Istentől. De nem hanyagolták el egymással szembeni kötelességeiket sem. „Hinkel Gusztávné rendi testvérünk halálát említjük meg. Halála nagyon szegényes viszonyok között történt. A III. rend közbenjárásával azonban szépen gyűjtöttek temetési költségeire. E ténnyel bebizonyosodott,

⁹⁷ E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1935–1940* 36.

⁹⁸ E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916–1935* 56.

⁹⁹ E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916–1935* 174.

hogy tudjuk egymást támogatni s tudunk rendi testvéreink temetéséről is gondoskodni, ha kell. Kéri, hogy imádkozzanak is érte a testvérek.”¹⁰⁰

4. Világi apostolkodás

Elsősorban életpéldájukkal járulnak ahhoz, hogy jó precedenst mutassanak az emberek számára. A példa vonzza az embereket, megmutatja, hogy az áldozatos és alázatos élet milyen kiváltságokkal jár. A Harmad Rend Assisi Szent Ferenc életét veszi mintául, melyet utánozni kívántak. A rendet maga Szent Ferenc alapította, hogy a világi emberek is csatlakozhassanak életszempléjéhez. S mivel a világban és a közösségekben élnek így sokkal jobban kapcsolódhatnak a közösségekhez s azok problémáihoz. Így a segítő tevékenység a Harmad Rend számára különösen fontos.

Pelbárt atya minden beszéde során igyekezett buzdítani a rendtagokat, hogy hatványozzák meg jócselekedeteiket. Már így is sokat tettek a közösségért, ugyanakkor szorgalmuknak köszönhetően többet és többet szerettek volna cselekedni. Vágyuk volt mindenkit elérni, minden rászoruló, beteget, gyermeket, hogy támogassák és segítsék azokat, akik nélkülöznek és szenvednek. „Igazgató előadja, hogy ebben az új évben a III. rend az egyéni kultusz mellett több programot kell fölmutasson a vajdahunyadi hitközösségnek. Ez pedig a világi apostolkodás kell legyen... Dolgoznunk kell mások lelki üdvének előmozdításán. A III. rendnek mindig jellemző tulajdonsága volt az apostolkodás s így a rendi testvéreknek is példájukkal, intelmeikkel, szavaikkal oda kell hatniok, hogy másokat megerősítsenek erkölcsükben és hitükben... Kéri, hogy olvassák a Közlönyt¹⁰¹, mert abban sok példát találnak arra, hogy miképp lehet tevékenykedni.”¹⁰² Több hírlapra is volt előfizetésük, melyekben az Egri és Debreceni testvérek tevékenységeiről is beszámoltak, ezek egyfelől tájékoztató jellegűek voltak. Másrészt motivációval és új ötletekkel szolgáltak más városban vagy épp országban élő rendtagok számára, akik útmutatást meríthettek ezekből. „Megemlíti, hogy Egerben a III. rend hogyan vállalkozott a nyomor enyhítésére s a » Szegényeket gondozó testvérek « csoportja milyen óriási karitatív és szociális munkát végez.”¹⁰³

¹⁰⁰ E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916-1935* 74.

¹⁰¹ FERENCES KÖZLÖNY, havi folyóirat, 1924 és 1941 között

¹⁰² E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916-1935* 60.

¹⁰³ E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916-1935* 60.

A magyarországi Harmad Rend ilyen szempontból valamelyest kapott segítséget az államtól, mivel ott a kéregetést beszüntették, de állandó összegekkel támogatták a szegények megsegítését. Amely együttműködés gyümölcsöző patronálásnak bizonyult a rászoruló körében. Egy ilyen közreműködés roppant nagy segítségnek bizonyult volna a vajdahunyadi Harmad Rend számára is. De számukra az állam nem járult semmilyen támogatással hozzá a tevékenységük folytatásához, sőt csak megnehezítette működésüket. „Mi igaz nem részesülnénk a polgári hatóság részéről olyan támogatásban, mint odakünn, de azért mi is tudunk tenni valamit a szegényekért pl. fölkereshetjük, vigasztalhatjuk és támogathatjuk is talán anyagilag valamiképp őket.”¹⁰⁴ Ugyanakkor ez nem vette kedvüket a szociális és karitatív munka végzésénél. Annál is inkább igyekeztek maguk boldogulni, s ezt látva az emberek számára ez csak még vonzóbb példa lehetett.

A hívek között nagyobb számban elterjedt gondolat miszerint a betegek kenete a halál előtti végső találkozás Jézus Krisztussal. Így csak a gyógyulás teljes reménytelenségében fordulnak a családtagok a paphoz, illetve kérik a beteg számára a szentség kiszolgáltatását. Ez a hozzáállás azonban így nem állja meg a helyét, s ezt igyekeztek a Harmad Rend tagjai elmagyarázni az emberek számára is. Ha a pap helyett ők bukkantak fel a házaknál az emberek számára talán nem volt olyan borzongató. Ekképp szólhattak pár szót a szentségek felvétele érdekében a betegnél. „E téren a világi hívek nagy- és sok érdemszerző munkát fejthetnek ki, amennyiben sokan félnek a haldoklókhoz papot hívatni, de egy III. rendi testvér feltűnés nélkül mehet oda és ráveheti a beteget a szentségek föl vételére. Isten szemében e cselekedet nagyobb, mint bármi más.”¹⁰⁵

Hasonlóan az Oltár Egylethez, megalakult egy másik társaság, akik a betegek látogatásával foglalkoztak. Amelybe a rendtagok mind be is léptek. A Harmad Renden belül volt kirendelt személy a beteglátogatásra már a kezdetektől fogva, de így sokkal több beteghez érhetek el, mivel mind beléptek ebbe a társulatba. „Aki a haldoklókért tenni akar valamit, lépjen be a Sz. József jámbor társulatába, mely naponta imádkozik és gyakorol jócselekedeteket a haldoklókért...a belépés a III. rend keretén belül fog megtörténni.”¹⁰⁶ A belépés ugyanakkor

¹⁰⁴ E. F. Gy.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916–1935* 76.

¹⁰⁵ E. F. Gy.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916–1935.* 68.

¹⁰⁶ E. F. Gy.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916–1935.* 68.

nem jelentette azt, hogy nem ugyanolyan tagjai Szent Ferenc Harmad Rendjének, mivel annak keretén belül végezték a karitatív munkát. A testvérek pedig mind örömmel csatlakoztak a társulathoz. „...kieszközöljék az egész világon kimúlók számára a boldog halál kegyelmét...ajánljanak fel érettük önmehtagadásokat, szenvedéseket, áldozatokat, sz. miséket, erénygyakorlatokat...Testvérek mindnyájan óhajtanak belépni e társulatba...”¹⁰⁷

Szent Ferenc is különösen nagy figyelmet fordított a betegekre, azon belül a leprásokat emelném ki. Mindenki más undorral tekintett feléjük, senki nem foglalkozott velük, teljesen a társadalom szélére ítélve őket. A rendalapító szent a segítségükre sietett, amikor senki más nem tette. Ezt a lelkületet kell a Harmad Rend tagjainak is hasonlóan tovább vinnie. A járványok idején odaadón végezték ezt a szolgálatot. Ugyanakkor a beteg számára nem csak a gyógyszer szolgálhat orvossággul, hanem egy kedves szó, egy kis biztatás, buzdítás is.¹⁰⁸

„Ismételten említi az apostolkodás praktikus módjait, melyek: a haldoklókért való imádkozás, a Sz. József Társulatba való belépés, erénygyakorlatok, szt. gyónásnak, szt. áldozásnak felajánlása másokért, vagy odahatni, hogy a betegek is vegyék magukhoz az Oltáriszentséget, továbbá a rosszul kötött házasságokat rendezni, vagy ilyen eseteknél az akadályokat elhárítani, stb.”

A világi apostolkodáson belül, a házasságok érvényesítése terén szép sikereket értek el a testvérek kitartó munkájukkal. Így kívánták Isten előtt is érvényessé tenni a közösségben élő vadházásokat, vagy azokat, akik valamilyen akadályból kifolyólag még nem kötöttek szent házasságot. Ebben az esetben gondos odafigyeléssel és igyekezettel keresték a megoldásokat, javaslatokat. „Apostoli munkálkodásra ad nagy teret a rendi testvéreknek az érvénytelen házasságok érvényesítése is. Igazgató úgy tapasztalja, hogy e téren a rendi testvérek elég szép eredményt érnek el... igyekezzék odahatni, hogy közbenjárásával, meggyőző és bátorító szavaival segítse őket, hogy az egyház előtt is kössék meg...”¹⁰⁹ A rend tagjainak nagy része

¹⁰⁷ E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916–1935.* 71.

¹⁰⁸ „Látogasd szívesen beteg testvéreidet és más betegeket s légy készséggel segítségükre...Különösen a betegeket kell, ellátogatni s velük jót tenni...Gondoskodjanak, hogy senki se nélkülözze közülük a szükséges ápolást...A r. testvérek szeretete jól esik a betegnek s így a nagy útra, a szentségek fölvetelére is elő kell tudják készíteni annyiban, hogy ne féljen a paptól. E téren a hunyadi r. testvérek ellen még nincs panasz, tehát apostolkodjanak továbbra is, mint ahogy eddig tették.” E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1935–1940.* 9–10.

¹⁰⁹ E. F. GY.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916-1935* 71.

özvegy volt, ami azt jelenti, hogy rendelkeztek tapasztalatokkal a házasság terén. Ez csak még elérhetőbbé tette őket, valóban hiteles példaként szolgálhattak a közösség számára. Saját életükkel mutattak példát, a világban éltek, de amellett törekedtek az evangéliumi életre.

A világi apostolkodás nagyon sokrétű tevékenység, jóval több feladat rejlik mögötte, mint azt, ahogy a jegyzőkönyvek beszámolóí azt feltárják. Ugyanakkor szem előtt kell tartanunk azt, hogy a Harmad Rend minden tőle telhetőt megtett, annak érdekében, hogy enyhítsék a rászorulókat és az elnyomottak szenvedéseit. „Annyi a testi-lelki nyomor és szenvedés. Segítsünk tehetségünkhöz mérten akár anyagi vagy természetbeli segítséggel v. hogy részt veszünk a munka délutánokon.”¹¹⁰

A fenti négy kategória számos tevékenységet mutat be, amelyet a vajdahunyadi Harmad Rend tagjai végeztek karitatív munkaként. Rendszeresen szerveztek jótékony célú előadásokat, amelyek ünnepnapokhoz voltak kötve, többek között karácsony, Szent Ferenc emlékűnnepek, Szent Erzsébet és egyéb alkalmak. Ezen előadásokon befolyt összegeket szegény családok megsegítésére fordították, az elemi iskola támogatására, illetve nehéz anyagi körülmények között élő gyermekekre. Igyekeztek támogatni a keresztény katolikus sajtót, hogy így segítség fennmaradásukat a nehezebb időkben. Az adományokból befolyt összegekkel támogatták a missziókat, többek közt a kínai missziós tevékenység, illetve a könyvtárat.

A betegek látogatása is egy fontos szociális tevékenység volt, melyet a rend tagjai igen komolyan vettek. Állandó jelleggel volt már a kezdetektől kinevezett beteglátogató személy a rend tagjai közül. Emellett imákat és felajánlásokat végeztek a haldoklókért. Az ilyen alkalmak során biztatták a haldoklókat a szentségek felvételére.

Nagy hangsúlyt kapott még az érvénytelen házasságok érvényesítéséért folytatott tevékenységük. Odaadón fáradoztak azon, hogy a párok, akik még nem tették, mindenképp az egyház előtt is kössék meg házasságukat. Abban is közbenjártak, mint ahogy arra már korábban is utaltam, hogy a magyar ajkú gyermekek az anyanyelvükön végezzék tanulmányaikat a román iskolák helyett. Ebben az időben ez kulcsfontosságú volt a magyar közösség megőrzésében, hiszen a társadalmi nehézségek fölöttébb veszélyeztették a magyarság elrománosodását.

A templomlátogatás, díszítés, egyházi ruhák karbantartása, újak készítése, szegény gyermekek ruhasegélyezése, étel és pénzadomány állandó jellegű volt. A jegyzőkönyvek alkalmával Pelbárt testvér beszédei mindig kitérnek az aktuális ünnepnapokra, a szentek életével, ezek közül kiemelném Szent Ferencet, Szent Erzsébetet. Ezen mély elmélkedések

¹¹⁰ E. F. Gy.: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1935-1940* 37.

során merült el a harmad rendi lelkiségben, a Szent Ferenc által megfogalmazott regulában, a szerzetesi élet szépségében, feladataiban és kihívásaiban. Felhívja a rend tagjainak figyelmét a világi apostolkodásra. Kihangsúlyozza annak fontosságát, lelkiségét, és a szerzetesi élet erényeit, értékeit. Nyomatékosítja, hogy feladataik közé tartozik mások lelki üdvéért való dolgozás.

1938 és 1939-ben még rendszeresen megtartották a gyűléseiket, végezték karitatív munkájukat, de ezekben az években különböző okok miatt nem jegyezték fel a jegyzőkönyvekben. A vajdahunyadi Harmad Rend működését a politikai helyzet változásával kifogásolták, később fel is függesztették.

A dévai ferencesek szociális és segítő tevékenysége a 1990-es évektől napjainkig

Kolostor és háztörténete

Jelen fejezetben szeretném bemutatni a dévai ferencesek történetét, a Szent Ferenc Alapítvány és Szent Antal Ház munkásságát, melyek esetében meghatározó módon megjelenik a szociális elköteleződés. A Déván megtelepedett bolgárok lelki vezetésére az 1700-as évek elején a bolgár Provinciából több ferences szerzetes érkezett, rezidenciát és kápolnát építettek. A reformációban megszűnt plébániát 1723-ban állították vissza. Működésüket a környező vidéki településekre is kiterjesztették (Csertéshondol, Nagyágon, Verespatak). Dévához 13 filia tartozott, melyet szintén a ferencesek vezettek. A XIX. század közepén Magyarországi Kapisztrán Provinciához csatolták, a XX. századtól Stefániták Rendtartományhoz.¹¹¹

1269-ben Déva vára már állt, sőt már 1227-ben, a tatárjárás előtt is létezett. A várban is volt kápolna, amelyet 1725-től a ferencesek láttak el. 1848-ban egy robbanás miatt azonban összeomlott.¹¹²

A kolostort 1767–1768 között építették, a Hóra lázadás (1784) mellett még le is égett 1849-ben. A templom mellett iskolát is működtettek.¹¹³ Egyes források arról számolnak be, hogy a ferencesek az oktatást Déván már 1714-ben megkezdték, azonban az iskola hivatásos alapítási éve 1733. A dévai katolikus iskolában tanítottak latint, teológiát, filozófiát, polémiát, erkölcsant. Az első világháború drámai helyzetet eredményez a magyar oktatásban Erdély

¹¹¹ Vö. GYÖRGY: *A ferencrendiek élete és működése Erdélyben*. 204.

¹¹²Vö. GYULAFEHÉRVÁRI RÓMAI KATOLIKUS ÉRSEKSÉG. Megtekintés ideje: 2023.06.14. Elérhető link: <https://ersekseg.ro/hu/templom/623>

¹¹³ Vö. BOROS: *Az erdélyi ferencrendiek*. 180–181.

szerte, hiszen elkobozták a magyar nyelvű iskolákat, csak a felekezeti intézmények folytathatták működésüket. 1920-ban még 732 magyar diák tanult a dévai ferences iskolában. A két világháború között azonban csak két tanerőt engedélyeztek működtetni, majd 1948-ban teljesen felszámolták az iskolát.¹¹⁴

Az 1970–1975-ös árvizek miatt a kolostor épülete használhatatlanná vált. A városi múzeum elkezdett néhány munkálatot, de azokat nem fejezték be. 89-es események után az épület visszakerül az egyház tulajdonába, majd elkezdődtek a javítási munkálatok is.¹¹⁵

Déva a kommunizmus alatt fejlett ipari város volt, rengeteg ember költözött a vonzáskörzetébe munkalehetőség miatt, a Zsil-völgyi bányák és a vasipar rengeteg embernek adott munkahelyet. A 89-es rendszerváltás után fokozatosan elmélyült a gazdasági válság, sorra álltak le a gyárak az iparvidéken, az acélgyár gépezeteit felszabdalták és ócskavasként értékesítették, a tömbházakban nem volt fűtés, se meleg víz, a villanyhálózattal is problémák merültek fel. Mindezt a hanyatlást, amely nem csak fizikailag, hanem lelki jellegű is volt a leginkább a gyermekek érezték meg. Kóborló és kolduló fiatalok, szerencsétlen sorsú kiskorúak, akiknek szinte semmilyen lehetőségük nem volt, s akik közül sokan helytelen és törvénytelen módszerekhez folyamodtak.¹¹⁶ Az adott korban ilyen társadalmi helyzet uralkodott, amikor a ferencesek újra visszatérhettek Dévára. Azonnal munkához láttak, a kolostor rendbe hozása, annak iskolával való kibővítése, kulturális központtá teremtése és a kallódó gyermekek családdá való kovácsolása volt az elsődleges cél, hogy ezzel hűségesekek maradjanak a ferences hagyományokhoz.¹¹⁷

Szent Ferenc Alapítvány

A XX. század végétől kiemelt munkát folytat a Szent Ferenc Alapítvány, amelyet a dévai Kisebb Testvérek Rendje alapított, székhelye Déván található, tizenhat kilométerre Vajdahunyadtól. Az Alapítvány kapcsán meg kell említeni Bőjte Csaba atya odaadó munkáját, mely egész Erdély szerte kifejti szociális tevékenységét az árva és a hátrányos helyzetű gyermekek felkarolása kapcsán. Az alapítvány megalakulását, illetve a kezdetektől folytatott tevékenységét Sárkány Györgyi, egykori munkatársuk beszámolója, különböző folyóiratokban

¹¹⁴ Vö. BEKE György: *BŐJTE PÁTER, AZ ISKOLAALAPÍTÓ*. HARGITA NÉPE. 13/101. 2001. 13.

¹¹⁵ Vö. DULINSZKY László: *Isten gyermekei*. Temesvári Heti Új Szó. 1/53. 1995. 351.

¹¹⁶ Vö. BEKE: *Bőjte Páter, az iskolaalapító*. 5.

¹¹⁷ Vö. BEKE: *Bőjte páter, az iskolaalapító*. 5.

létrejött cikkek, illetve a megjelent tájékoztatólevelek és évkönyvek alapján térképeztem fel. A Szent Ferenc Alapítvány fő céljai:

- iskolák, kórházak, öregotthonok, pihenőházak, gyermekotthonok, szanatóriumok, óvodák, napközik és más védő intézetek felszerelése, felújítása, irányítása és építése.
- tudományos és orvosi központok létrehozása
- időszaki kiadványok, folyóiratok, újságok kiadása, terjesztése és értékesítése. Könyvtár, rádió- és televízió-állomás létrehozása
- lelkigyakorlatok, zárándoklatok, táborok szervezése
- műemlékek és történelmi helyek restaurálása
- karitatív anyagi segítség a rászorulóknak, tanulóknak, egyetemistáknak, sokgyermekes családoknak, ösztöndíjak, jutalmazások, szakmai továbbképzés anyagi támogatása, nemes célok anyagi támogatása
- kiállítások, fesztiválok, irodalmi és művészeti versenyek rendezése
- a környezet védelme, védett területek kialakítása¹¹⁸

A Szent Ferenc Alapítvány 1993 tavaszán jött létre, a dévai Kisebb Testvérek Rendjének kezdeményezésére, akik visszatértek az elhagyatott kolostorba, hogy felélesszék a dévai közösség hitéletét. Munkájuk gyümölcsöző kezdetet vett, mivel ilyen nagy kapacitással működtek a szerzetesek mellett szimpatizáns emberek is csatlakoztak, akik egyetértettek a ferences lelkiességgel, és segíteni szerették volna az ők munkájukat. Ezáltal az alapítvány összefogta a jóakarátú embereket, és mindazokat, akik segíteni szerettek volna, tenni akartak valami jót az életükben.

Az akkori szociális társadalmi helyzet megnehezítette az egyszerű emberek mindennapi helyzetét. A kommunizmusban az iparvidék miatt rengetegen költöztek oda munkalehetőséget keresve. A Zsil-völgyi bányák és a vajdahunyadi vasipar voltak a fő vonzóerők.¹¹⁹ „A 90-es

¹¹⁸ A SZENT FERENC ALAPÍTVÁNY ÉVKÖNYVE. Déva. 2000.

¹¹⁹ „Ez az általános helyzet volt. Nyilván, hogy a teljesen szakképzetlen munkát egyszerűbb emberek, cigányok végezték – az egyszerűbbek alul vannak, mindig ők húzzák a legrövidebbet. Mert egy mérnök, aki a bányában dolgozott, fogta magát s valahova tovább állt és megoldotta az életét. Nagyon sokan, akik tehették visszamentek a szülő földjükre, akik a munkalehetőség miatt jöttek. Mások elmentek a nagyvilágba. Ha nincs munka nincs szükség mérnökre, a családok elköltöztek, akkor nincs szükség tanárookra, tehát az egész értelmiség elszivárgott az évek során, és ez egy ördögi körként, lennebb és lennebb húzta a társadalmat. Mindig vannak, akik megtalálják a továbblépést, a megélhetést, fennmaradnak, és vannak, akiket ez teljesen beszippant, ellehetetleníti a helyzetüket.

évek elején ezek nagyon gyors lépésekben omlottak össze, annyira lecsökkent, hogy kevés embernek jelentett már megélhetést. Az, ami addig a két kezű munka, ha nagyon kemény is volt, de biztos megélhetést jelentett embereknek, családoknak, akik ez után nehezen jutottak munkához. Főleg azok, akiknek semmilyen szakképesítésük nem volt, az utcára kerültek.”¹²⁰

A tevékenység még a legelején úgy indult meg, hogy a Kisebb Testvérek Rendjének tagjai nyári tábort szerveztek az utcagyerekek számára, próbálták összegyűjteni a magyar származású gyerekeket. Az oda bekerült gyerekek közül nem voltak mind árvák, a ferencesek ingyen szállást és ellátást biztosítanak a dévai középiskolákban magyarul tanuló fiatalok számára.¹²¹

„Mi nem csak kiflire valót adtunk nekik, hanem megfürdettük, tiszta ruhába öltöztettük, megosztottuk vele az asztalunkat, befogadtuk az életünkbe.” (Böjte Csaba, Déva 2014. 11. 04.) Ez az akció sikeresnek bizonyult, s amellet döntöttek, hogy ezt egész évben folytatniuk kell.¹²² Ezeknek a bányász és munkástelepi¹²³ gyermekeknek sem vallásuk, sem nemzeti identitásuk nem volt. Sokan közülük nem voltak megkeresztelve s anyanyelvüket sem beszélték jól. Kezdetben kollégiumként működött, a gyerekek hétköznap a kolostorban voltak, hétvégére

Akkoriban nem tudatosult bennem, de most, ahogy végiggondoltam a dolgokat elég megrendítő, hogy ez nem egy ilyen húsz éves folyamat volt, hanem 2–3 év alatt omlott össze minden. Annyira megváltozott, gyökeresen, az emberek és családok élete ebben az időszakban.” SÁRKÁNY Györgyi, az Alapítvány egykori munkatársának szóbeli közlése 2023.05.15-én.

¹²⁰ SÁRKÁNY szóbeli közlése 2023.05.15-én.

¹²¹ Vö. RÉVÉSZ Máriusz: *Déva, iskola, politika*. Népszabadság. 61/198. 12.

¹²² „A dévai kolostor elég romos állapotban volt, kivitették a szemetet és elkezdtek rendbe rakni. Első évben csak az emeleten lehetett lakni, gyerekek, nevelők, Csaba testvér, mindenki ott lakott. Ajtók nem voltak, csak lepedők voltak az ajtókon, de az élet akkor már zajlott. 93 szeptemberétől ez olyan kollégiumi szinten működött, a gyerekeket hétvégére elvitték a családok, bármennyire szegények voltak. A gyerekek is igényelték a kapcsolatot a szülőkkel, a szülők is többnyire, az alapítvány is támogatta, hogy maradjon a kapcsolat. Nem is úgy indult ez, hogy kiemelni a gyerekeket a családokból, hanem segíteni a családokat, hogy az által, hogy 5 gyereket egy családból befogadott az alapítvány, enni adott, iskoláztatta, s ruházta, a szülők el tudtak menni dolgozni. Egy kicsit talpra tudott állni a család. Nyilván volt olyan, aki élt ezzel a lehetőséggel, volt olyan, aki továbbra is csak feküdt az ágyon és ivott. Mindenre volt példa.” SÁRKÁNY szóbeli közlése 2023.05.15-én.

¹²³ Olyan tömbházak voltak, amelyiknek se ablaka se ajtaja se semmije. Teljesen leszegényedett emberek, talán nagy részük cigány volt, és beköltöztek egy-egy ilyen garzon lakrészbe, de hát kidobták az emeleti ablakból a szemetet. Az egész tömbházban egy vízcsap volt a házon kívül, ahonnan vizet hordhattak, de azt is valaki letörte és eladta ócskavasnak. A kombinált még valamilyen szinten működött akkoriban, és a feldolgozásból megmaradt forró salakot kiöntötték, oda jártak ezek a szegény emberek. Ebben a salakban keresték a még megmaradt vasat, amit aztán leadtak ócskavasnak, s abból kaptak valami pénzecskét. Elég sok baleset volt. Kegyetlenül nehéz sorsuk volt.” SÁRKÁNY szóbeli közlése 2023.05.15-én.

pedig haza mehettek.¹²⁴ Negyven gyerekekkel indult az első tanév, állami intézményhez tartozott az iskola a kisebbeknek, a nagyobbak pedig kijártak a városi iskolákba. A tevékenységük során volt, hogy nehézségbe ütköztek, ellenállásokba tanfelügyelő vagy más személyek részéről. Ugyanakkor az állam mégis biztosított némi segélyt, amely ha nem is egészen fedezi a költségeket, egy bizonyos részét igen.¹²⁵ A megmaradt szükséges részt adományokból tudták fedezni.

A következő tanévre, 1994 szeptemberétől már jöttek más megyékből is gyerekek, akik hétvégén sem mentek haza. Az Alapítvány munkája ekkortájt kezdett el kikristályosodni, s ekkor látszott, hogy ezen jellege ilyen irányba kezd átalakulni. A Rend tagjai fontosnak tartották, hogy a gyerekek fenntartsák a kapcsolataikat a családjikkal. De ez nem minden gyerek esetében valósult meg. Voltak gyerekek, akik haza mennek hétvégén, mint egy bentlakásból, de voltak gyerekek, akik mindig ott maradtak.¹²⁶

¹²⁴ „Abban az időben elképzelhetetlen volt az egyházi iskola. A tanárok sem értették, mit kezdjenek ezzel, mit akar ez a pap s kik ezek a lányok, akik akarnak dolgozni? Abszolút nem értették a helyzetet. Az 1-4 osztály bent tanult a kolostorban, de az állami iskolához tartozott akkor az elején. Az 5-8 osztályosok pedig kijártak a városi iskolába, a magyar osztályokba, de akkor ők még kevesen voltak. Felmerült, hogy a líceumban nincs elég gyerek és megszűnik az osztály, akkor plébániákon keresztül elszórták a hírt, hogy ha valaki akar Dévára jönni líceumba, akkor a kolostorban van kollégiumi lehetőség, és jött pár gyermek innen onnan.” SÁRKÁNY szóbeli közlése 2023.05.15-én.

¹²⁵ „Hát az állam első éveiben semmilyen támogatás nem volt a részéről, nem is emlékszem, talán a 3.-4. tanévben volt. De nem is az, hogy az állam nem akart, hanem nem voltak meg ezek a keretek, amikben működjön. 89 után fellépő problémák voltak, addig volt a hivatalos árvaház, de ilyen nem létezett, hogy magán árvaház, alapítványi, egyházi, semmi ilyen. Nem is hogy árvaház, hanem ilyen szociális intézmények. Mert igazán árva gyerek kevés volt, de kevés számban, és nem mind ennyire rossz helyzetű családok. A 3-4 tanévben indult be az, hogy lehetett kérni, hogy a gyerekeket hivatalosan, gyámhatóságilag az intézménybe helyezték és ezek után kezdett elég apró pénzeket adni az állam.” SÁRKÁNY szóbeli közlése 2023.05.15-én.

¹²⁶ „Nem azt mondom, hogy most hibáztatni lehet azokat az embereket, aki fekszik otthon, ül az ágyban részegen és még péntek délben sem viszi haza a gyerekét. Mert ezek mind egy ilyen örvényben vannak, hogy nincs munkám, elkeveredek, kétségbe esek, akkor elkezdek inni, akkor már nem is kapok munkát, mert részegen hova vesznek fel? De láttam próbálkozásokat, akik tényleg igyekeztek. Plébániákról is érkeztek gyermekek. Volt, aki nem volt nyáron hova haza menjen, azok nyáron is maradtak. Olyan gyerekek is kerültek, akik normális szerető családban éltek, de heten voltak gyerekek. Aztán négy gyerek ide került, azzal a család lábbon maradt, de nagyon szerették a gyerekeiket és vitték haza minden hétvégén. Jó egészséges hangulatú család volt, csak egyszerűen meghaladta a keretüket. Az ilyeneken tényleg lehetett segíteni, a gyerekek is esete válogatta. Tényleg segítség volt, mert nem az utca szélén nőtt fel, hanem lakásban, és iskolába járt. Hogy mennyi ragadt rá, volt, aki tudott élni ezzel a

Egyre több gyerek érkezett, a kolostor már kevésnek bizonyult, hogy mindenkinek szállást adjon, és az osztálytermeknek is helyet biztosítson. Így a Szent Ferenc Alapítvány megvásárolta a szomszédos tömbház lakásait, amelyekbe aztán a szociális családok költözhetek.¹²⁷ Az épület vásárlásával lehetővé vált a bővülés. 1995-től már az Alapítványi iskola 5. osztályt is indított, s a következő években így szépen gyarapodott fel, egészen 8. osztályig. 2000-ben a Magyarok Nagyasszonya Gyermekotthon és Kollégium több, mint 200 gyereket karolt fel.¹²⁸

A ferences rend tagjai esetében különösen nagy hangsúlyt kapott az összetartozás, s a gyermekeket is ebben az eszmében szerették volna nevelni. Erdély azon részén elszórta élnék a magyar közösségek, így lényegesnek látták a közösség egységességének nyomatékosítását. Olyan gyermekeket karoltak fel, akik az eredeti környezetükben elveszítették volna az anyanyelvüket. Idővel pedig sikerült közösségi szellemet is kialakítaniuk a közösségben, egy szeretetben gazdag családdá váltak, a gyerekek, a szerzetesek, és a többi munkatárs egyaránt.¹²⁹

Az Alapítvány számára így tehát a szórványban élő magyar gyermekek felkarolása elsődleges szempont volt. Akkoriban a magyarság elég nehéz helyzetben volt, az összefogás a fennmaradás kulcsa volt. Így a rend tagjai az Alapítvány munkatársaival karöltve igyekeztek abban, hogy fenntartsák a magyar nyelvű osztályokat.¹³⁰ A gimnáziumi oktatás beindulása Déván leírhatatlan jelentőségű volt, ugyanis ez a 2003-ban, a legközelebbi magyar nyelvű iskola Brassóban volt.¹³¹

A Kisebb Testvérek Rendje igyekezett a dévai magyarság életében is olyan közösségteremtő jelleget vinni, amely a keresztény értékek mellett a nemzeti öntudatot is

lehetőséggel, tanult és még egyetemet is végzett. Volt, aki emberi szinten maradt, dolgozik, de lehet, vannak olyanok is, akiknek a gyereke is vissza került.” SÁRKÁNY szóbeli közlése 2023.05.15-én.

¹²⁷ „1996 szeptemberétől alakult át, hogy a kolostorban már csak azok laktak, akik hétvégén haza mentek. Akik hétköznap és hétvégén is ott voltak azok kiköltöztek egy tömbházba nevelővel, családok voltak. Akkor még nem tudtuk, hogy ezek a szociális családok, de azután megtudtuk. A következő években ezeknek a családoknak a száma nőtt.” SÁRKÁNY szóbeli beszámolója 2023.05.01.

¹²⁸ Vö. SZENT FERENC ALAPÍTVÁNY ÉVKÖNYVE. Déva. 2000.

¹²⁹ Vö. DULINSZKY: *Isten Gyermekei*. 3.

¹³⁰ „A szórvány magyarság élete akkor is a fennmaradásért és a megmaradásért való küzdelem volt, és ma is az. A magyar tagozatú osztályok lassan mind felszámolódtak, abban az időben volt egy 8 osztály Petrozsényban, Vajdahunyadon, Szászvároson 1-4 osztály, és Déván állami iskolában 1-8 osztály és az egyik Liceumban volt egy szál magyar osztály, de az akkoriban már haldoklott. Aztán ahogy az Alapítvány, ahogy beindult és befogadott líciseket is és így átszolgált a holtpontra.” SÁRKÁNY szóbeli közlése 2023.05.15-én.

¹³¹ Vö. MADARASSY Ágnes: *A dévai Szent Ferenc Alapítvány tevékenységéről*. Átalvevő. 37. 2001. 14.

hangsúlyozta.¹³² Olyan kulturális eseményeket, tevékenységeket szerveztek melyeknek nevelői és ismeretterjesztői jelentősége is volt, s ezeket nem csak a gyerekek számára, hanem az egész Dévai közösségnek biztosítani.¹³³ Mindemellett a dévai közösség aktívan részt vállalt az Alapítvány anyagi támogatásában is, nem csak a magyarság, hanem a román közösség is. Szívesen fogadtak minden segítséget, magán és jogi személyektől, egyaránt, bármivel is tudtak hozzájárulni a mindennapok megsegítéséhez. Kiváló példa erre az uzsonnás néni, aki naponta készített tízórait a gyerekek számára és felakasztotta a kolostor kilincsére, szépen becsomagolva. Nem csak belföldi segítséget kaptak, hanem külföldről is. Osztrák és német ferencesek, bécsi és más települések plébániái, amerikai és norvégiai magyarság, Caritas, Máltai Szeretet Szolgálat és sokan mások hozzájárultak, lehetőségeik szerint segítettek, mindabban, amire az Alapítványnak és a gyerekeknek szüksége volt. Külföldi plébániai családok képletesen örökbe fogadhattak egy gyereket, akinek havonta egy bizonyos összeggel hozzájárulhattak a megsegítéséhez. Élelmiszer, bútorok, tanfelszerelések, játékok,

¹³² „A dévai közösség életére is hatást gyakorolt, kisugárzása volt. Mert az, hogy oda ment pár fiatal Erdély különböző városaiból, ez mindenképpen jelentett az ottani közösségnek egy erőforrást. Hogy nem vagyunk mi itt elfelejtve, ide jönnek emberek, volt ki értette volt, aki nem. Mindenképpen kapcsolatunk volt, a templomban, hogy találkoztunk, de akár milyen rendezvény volt, kulturális, ottan megvolt, hogy összejöttek az emberek. Ha valami történt, akkor összejött a város magyarságának az a rétege, akinek valamire volt igénye. A gyerekek jöttek a városból is, első perctől, ahol a szülők úgy gondolták, hogy hát itt egy katolikus közeg van, katolikus nevelés és katolikus értékek, és szeretnék, azt, hogy a gyerekeik oda járjanak. Nem sokan, de voltak ilyen gyerekek is, hogy így járt a gyermekük iskolába. Így a magyar osztályok sem szűntek meg.” SÁRKÁNY szóbeli közlése 2023.05.15-én.

¹³³ „Volt kulturális hivatása is ennek. Időnként a munkatársak szerveztek programokat, például reneszánsz napokat. S akkor ebbe be volt vonva az egész dévai közösség. Író-olvasó találkozó, Szent Erzsébet vígságos szomorújáték, de több ilyen volt, amik felöltöttek. Ezek mindenképp, úgy gondolom, hogy a dévai magyarság számára egy lehetőség volt, ami egyébként nem lett volna. Mennybemenetel ünnepe, közös majális ünnep. Missziós hét – az alapítvány munkatársai és a ferences jelöltek kiscsoportokban meglátogatták az összes dévai nyilvántartásban szereplő hívet. Elbeszélgettünk, nagyon jó tapasztalat volt, mindenki szívesen fogadott. Dévai magyar egyetemistákkal Retyezát kirándulás – emellett folyamatos kapcsolattartás a városban élő emberekkel. Összeszedték egy nyáron, az összes cigánytelepen élő gyereket, s elvitték őket fürdeni, kirándulni, egyszeri tevékenységek nagyon sok volt. Voltak programok az ifjúság számára, de nem csak a kolostorban. Csaba testvér szervezett ferences rendi világtalálkozót, vagy szilveszterkor a ferences ifjúsági csoportok ott ünnepeltek. Szociális érzékenyítés volt. Az ott levő gyerekekkel mindenkinek lehetősége volt találkozni.” SÁRKÁNY szóbeli közlése 2023.05.15-én.

sporteszközök, ruházat és még sok számtalan más, amelyek a boldoguláshoz segítették a Ferences Rend tagjait, az Alapítvány további munkatársait és a gyerekeket.¹³⁴

A dévai Kisebb Testvéreknek karitatív munkájuk elsősorban a gyermekekre irányul, ugyanakkor sok családnak is segítenek a tőlük telhető módon. Ha a család nem tud ellátni valamilyen funkciókat, akkor azokat azt átvállalják, ilyenek a tanszer és ingázási költségek. Ha azonban ennél nagyobb hiányosságok vannak, vagy teljesen hiányzik a családi háttér abban az esetben befogadja a gyereket, és az egész éves ellátását biztosítják. Ezen lehetőségeknek adott keretet a Szent Ferenc Alapítvány.¹³⁵

A szerzetesek és a munkatársak a gyerekek számára keresték a szülőket, rokonokat, közeli hozzátartozókat. Ez sok fáradtságot és vesződést jelentett, ugyanakkor vállalták ezt, hogy a gyerekeknek mégiscsak legyenek családi kapcsolataik a kis közösségen kívül is. Amennyiben a szülőknek nem volt bejelentett lakásuk, akkor ezen is próbáltak segíteni. Ha a szülő elvesztette a személyazonosságát, akkor anyagi támogatást adtak a számára, hogy újra készíthessen. A családtagoknak lehetőség volt a gyerekek látogatására. Még az is előfordult, hogy alkalmazták őket valamilyen állásban, amelynek köszönhetően a szülő együtt lehetett a gyermekével.

A gyerekek nyáron hazamehettek, s a saját döntésükre volt bízva az, hogy visszatérnek-e. Ugyanakkor amennyiben egy gyerek nem érkezett vissza, akkor annak mégiscsak utána néztek, hogy minden rendben van-e vele kapcsolatban, de senkit sem vittek akarata ellenére, kényszerből.¹³⁶ Az esetek többségében a gyerekek nem rendelkeztek ideális család képpel.

¹³⁴ Vö. SZENT FERENC ALAPÍTVÁNY ÉVKÖNYVE. Déva. 2000.

¹³⁵ „Ezek a gyerekek többnyire úgy jöttek oda, ami volt rajta azzal. Tehát mindent ott kapott. Azok a gyerekek, aki egy olyan családból jöttek, hogy az édesanya meghalt, az édesapa élt, de nem is volt hova járjon a gyerek, nem is tudta rendezni a munka mellett. Tehát volt családi háttér, ezek azért nem jöttek üres kézzel. Most tanév elején volt valamennyi füzet, s írószere, akkor azt csak kipótolni kellett. Hogy minden hétvégén hazamentek ruhái, az apja vagy testvére vett neki, s akkor ezt mi megpótoltuk azzal, ami hiányzott neki. Ezt mind egyénre szabottan, hogy amire szüksége volt, s amiket a lehetőségek megengedtek. Mindenképp ruha, ellátás, minden, s azok a gyerekek, akik mindig ott voltak azoknak nyilván minden. Azok a gyerekek, akiknek volt valamilyen kapcsolattartása a családjával, s olyan volt a család hogy volt kicsi lehetősége, én mindig láttam, hogy igyekeznek a szülők, hogy ne üres kézzel küldje szeptemberben a gyereket, hanem amit tud és lehet megvegye.” SÁRKÁNY szóbeli közlése 2023.05.15-én.

¹³⁶ „Hát pl. volt egy szászrégeni család, édesanya volt több gyerekkel. És két lány oda került az alapítványhoz. A kicsi első a nagy kilencedikes, haza mentek téli vakációba és nem mentek vissza. S akkor egy hónap után elmentünk Szászrégenbe. Otthon voltak a gyerekek, először himlősek voltak, aztán anyuka nem vitte vissza. Nyilván, valakinek vissza kellett volna hozza a gyerekeket. Nagyon nagy nem törődömség, nagyon nagy közömbösség. A nagyobbik lány nem akart jönni, nem tudott beilleszkedni. A kicsit aztán visszavittük, tetves volt

Az Alapítvány által külföldi kirándulásokon vehettek részt, ahol plébániai családoknál voltak. A gyerekek számára ez akár első szembesülés is lehetett arról, hogy milyen egy szerető családi környezet. Illetve az Alapítvány munkatársai voltak azok, akik a gyerekek nevelésében vették ki a részüket. Ez sok szempontból megterhelő és kihívásokkal teli hivatás volt, a mindennapi kihívásokkal szembesültek nap, mint nap.¹³⁷ Ahogy a szerzetesek, úgy az alapítvány munkatársai is a legjobb tudásuk szerint odaadóan egyengették a gyerekek útját, és nem csak lexikális tudást adtak át neki, hanem a mindennapi élet egyszerű dolgait is, valamint fontos volt a vallásos életbe való bevezetés.¹³⁸

A kétezres évek elején az ipar leépülése miatt Erdély e részén különösen nagy szegénység volt jellemző. Az otthonok teljes kapacitásukkal, s talán még annál is többel működtek, amelyek valószínűleg nem feleltek meg az Európai szabványoknak. Ugyanakkor azt is lényeges szem előtt tartani, hogy a testvéreket a jó szándék vezérelte. Annyi gyermeknek és családnak szerettek volna segíteni, amennyinek csak lehetséges volt. S olyan nagy számban voltak szegények és hátrányos helyzetűek, hogy lehetetlen lett volna azok teljes körű betartása. „Lehet, hogy nem az Európai standardnak megfelelően működünk, de itt a gyerekek mindig kapnak enni, fűtött szobában laknak, iskolába járnak.” (Böjte Csaba, 2014. 11. 04.) Ezen körülményeket otthon nem tudták a számukra biztosítani. Ugyanakkor valahol mégiscsak meg kellett húzni a határokat, amely sok esetben fájdalmas és nehéz döntés volt.¹³⁹

és rühös. Volt, aki felfogta, mit kapott, volt aki, nem tudta értékelni. Minden féle helyzet volt.” SÁRKÁNY szóbeli közlése 2023.05.15-én.

¹³⁷ „A gyerekek is látták, hogy mi nem a fizetésért mentünk oda, mert azért a fizetésért nem volt miért oda menni. Ők ezeket a dolgokat mind-mind látták. Vagy, hogy nem számít, hogy hány óra van, hogy reggel van vagy este, ha szükség van, ránk mi mindig ott vagyunk. Én úgy gondolom, hogy ők látták ezeket a dolgokat és még, ha ki is hozták az embert a sodrából, a szeretet akkor is érezték. Az sem baj, ha szigorú vagy, mert nekik átmegy az, hogy értük vagy ott.” SÁRKÁNY szóbeli közlése 2023.05.15-én.

¹³⁸ „Nem arról szólt a történet, hogy mateket tanítunk, hanem egyszer az élet dolgait kellett megtanítani. Másik az, hogy ezek a gyerekek valahol lelkileg sebzettek voltak, hatalmas szeretetigényük volt, és bennük is hatalmas szeretet volt. Embere válogatja, de volt, akinek sikerült, hogy azt a sok nehézséget, ami őt érte azt úgy be tudta fogni, leült és tanult és haladt. Amire nem volt meg a szakképzettségünk, azt a szeretet és a lelkesedés pótolta. A szakképzés sokat nem ér, ha nincs mellette szeretet, mert akkora erőbedobás kell, legyen, hogy ott kell, legyen még valami plusz, kell, legyen kapcsolat a Jóistennel, aki adja hozzá az erőt. Mert amit nem tudsz te hozzá tenni, azt hozzá teszi ő, végül is ezek az ő gyerekei nem a mienk.” SÁRKÁNY szóbeli közlése 2023.05.15-én.

¹³⁹ „Most nyilván az alapítvány sem tudott mindenkit befogadni, a szempont az volt, hogy magyar gyerekeket fogadunk be, hogy legalább egyik nagyszülő legyen magyar. Nem tudod mindenkinek a problémáját megoldani, valahol határt kell szabni. Sérült gyerekekkel is az elején befogadták az elején, de az megint nem volt megoldva,

A ferences szerzetesek ügyeltek arra, hogy ha közeli rokonok kerülnek be az otthonokba (pl. testvérek), akkor mindenképp egy helyre jussanak. Ezt akkor is igyekeznek megvalósítani, amikor a több idő telik el a testvérek felvétele közt. Vagyis a kisebbik testvér akkor születik meg, amikor az idősebbik már az egyik otthonban van.

A Kisebb Testvérek Rendje és a Szent Ferenc Alapítvány ma is olyan lelkes odaadással végzi segítő tevékenységét, mint a legelején. A dévai jelenlétükkel és az Alapítvány megalakulásával rengeteg gyermeket emeltek ki, és biztosították számára a nélkülözhetetlen feltételeket és háttért, s ezt igyekeznek jelenleg is a tőlük telhető módon segítséget nyújtani mindazok számára, akik segítséget szenvednek.

Szent Antal Ház

A dévai Szent Antal közösségi ház megalakulását tekintve, 1993 és 1996 között folytak az egyezkedések a felújításról és a használati jogokról. Végül olyan megállapodás született, mi szerint a Caritas és a Mellersdorfi nővérek közreműködésével felújítják az épületet, és megkezdik benne tevékenységüket. A Caritas vállalta a támogatását egy olyan tevékenységnek, amely hátrányos helyzetű gyerekeket céloz meg. Böjte Mihály dolgozta ki a tervet, amely több tárgyalás és változtatás után az alapját képezte a további szociális ténykedéseknek.

A cél, amellyel elindultak, hogy a ház lehetőséget biztosít hátrányos helyzetű gyerekekkel való foglalkozásra, szolgálni fogja a plébánia különféle tevékenységeit. Az épületen belül a plébánia és az E.M.K.E. is kapott egy közös termet, amelyet közösen felhasználhattak.

Azok kérhették a felvételt a dévai Szent Antal Háza, akik I-IV. osztályosok, a plébánia vonzáskörében laknak, és lelki anyagi nehézséggel küzdenek. Ebbe beletartoztak például, ha valamelyik szülő elhunyt, esetleg elváltak, munkanélküliek, nagycsaládosok vagy valamilyen ehhez hasonló nehézséggel küzdenek, amely megnehezíti a mindennapi boldogulásukat. A gyerekek részére délutáni, iskolán kívüli foglalkozást biztosítottak, a nővérek felügyeletével. Mégpedig olyan formában, hogy két étkezést szolgáltatott a gyerekek számára, egy ebédet és egy uzsonnát. Felügyelet mellett elvégezhetik a házi feladataikat, megszervezték a fennmaradó szabadidős játékokat, nevelő jellegű filmeket vetítettek, esetenként hétvégi programot szerveztek. A program iskola után tartott egészen 18 óráig, amikor a gyerekek hazamentek.

hogy velük mit lehet kezdeni, tehát meg kell húzni a szabályokat. Nyilván nagyon fájdalmas, ha el kell küldeni valakit, de nem tudsz mindent megoldani, a többi érdekében, ez van. Ugyanúgy a nagyon viselkedés zavaros és problémás gyermekeket, kiestek egy idő után.” SÁRKÁNY szóbeli közlése 2023.05.15-én.

Fő szempontok voltak a keresztény hitre való nevelés, a közösségi szellem kialakítása, ugyanakkor elmaradhatatlan rész volt a kapcsolattartás a szülőkkel és az iskolával is. Ugyanis a megalakuláskor a városban nagyrészt román nyelvű iskolák voltak, így az is egy szempont volt, hogy a ház teret biztosít a magyar gyerekek számára a találkozásra, ismerkedésre, barátságok megkötésére. Emellett gondot jelentett még a szülők számára a gyermekek délutáni felügyelete, így a ház létrejötte nagy segítségnek bizonyult e szempontok alapján. A tevékenység szeptember 15-én indult meg, első évben 35 jelentkezővel. A Mellersdorf-i Ferences nővérek közössége meg is kötötte a szerződést, két nővérrel és két jelölttel. Az idősebb nővér a közösség elöljárója volt, ő nem dolgozott közvetlenül a gyerekekkel, de besegített. A gyerekekkel foglalkozó nővér, a házat vezető tanács tagjának és a két jelöltnek egy-egy gyerekcsoport jutott. Mellettük dolgoztak még:

- egy adminisztrátor, aki intézi a különböző ügyeket és a karbantartást
- egy szakácsnő, aki a nővérek felügyeletével vezette a konyhát
- egy megbízott a provincia részéről, aki összehangolta a ház munkáját és biztosítja az anyagi feltételeket

A Szent Antal Ház működéséhez szükséges források tekintetében a szülők, lehetőségeik szerint meghatároztak egy bizonyos összeget, amelyet a gyerekek ellátására tudtak adni. Amennyiben a szülőnek nem volt ilyen lehetősége, akkor ezt a részt feladat vállalásával tudta helyettesíteni, például takarításba való besegítéssel. A szülők és az alkalmi adományokat az élelmiszerekre és a fizetésekre fordították, a víz, gáz, villanyszámlák rendezését a Caritas vállalta magára.

A szülők, iskolai tanítónők hálásak a foglalkozásokért, és örvendnek, hogy a gyerekek szívesen tartózkodnak ebben a környezetben. Illetve az is nagy segítség, hogy a gyerekek felügyelet alatt vannak. A gyerekekkel és a szülők részvételével többször tartottak gyerekmisét. Énekléssel, versmondással kapcsolódtak be plébániai rendezvényekbe (pl. karácsony, húsvét napja), ami nagyon közösség építő, erősíti azt és kiemeli az összetartozás erejét.

A családi csoporttal nagytalálkozókat tartottak, emellett lehetőséget nyitottak arra, hogy több csoportban tevékenykedjenek egyszerre, ugyanakkor a gyerekekkel is külön foglalkozhassanak, elkerülve zavaró tényezőket és atmoszférát. Ez a lehetőség mégis biztosította azt, hogy a közelben legyenek (hetente kisebb találkozó, évente négy nagyobb). Alkalmakként helyet kapott a F.V.R, és a nyugdíjasok klubja is, a nagy teremben, melyen az E.M.K.E -val osztozik a Caritas. Egy kisebb szobát a cserkészek használtak, hétvégeken, akik nagyrészt V-VIII. osztályos gyerekek, így az ő csoportjuk is közelebb lehetett a plébániához. A

provincia is szervezett itt találkozót a folyamatos továbbképzés keretében. Valamint a nővér közösségnek is volt juniorát napja a házban.

„Az évek során sokféle változás történt a ház táján, de ma is az eredeti célhoz hűen működik. Öt esztendővel ezelőtt a ferences nővéreknek vissza kellett menniük Székelyudvarhelyre, nem vállalhatták tovább a nevelői munkát. Azóta két nevelővel működik a ház. Némi változást hozott az is, hogy időközben beindult az önálló dévai magyar iskola.”¹⁴⁰

A változások ellenére a Szent Antal Ház még ma is eredeti célját igyekszik megvalósítani, hiszen szükség is van rá, sok esetben a szülők későn érnek haza a munkából. A gyerekek ugyanúgy segítséget kapnak a nevelés terén, megtapasztalhatnak egy új környezetet, közösségépítő arculatát is gyakorolja az intézmény és a plébánia életébe is bevonódnak. A fenntartásában a plébánia mellett az Erdélyi Ferences Rendtartomány biztosítja, a szülők továbbra is lehetőségükhöz mérten bepótolnak. Minden bizonnyal a szülők számára nagy segítséget jelent, hogy amikor késő este hazaérkeznek a munkából, akkor nem kell azon aggódniuk, hogy a gyereküknek segítsenek elkészíteni a házi feladatát, hanem minőségi időt tölthetnek el. Azzal a megnyugvással, hogy a gyerekeik megfelelő kezek közt fejlődhetnek.

„Idén 20 elemi osztályos és gimnazista diák járt délutánonként a dévai Szent Antal házba. Két humoros színdarabot, illetve egy könnyed táncot bemutató év végi műsorukból sugárzott a jókedv és öröm. Érezni lehetett, hogy a gyermekek szívesen járnak ide, s bár itt is tanulni kell, számukra ez a ház – a „Szent”, ahogy egymás közt nevezik – elsősorban a játékról és baráti közösségről szól.”¹⁴¹

A két világháború közti és a 1990-es évektől napjainkig végzett szociális tevékenység összehasonlítása

Mindkét korszak esetében igen nagy szegénység és nyomorúság volt jellemző az adott társadalmi szociális helyzetre. A Szent Ferenc által alapított rendek mindig arra törekedtek, hogy az adott helyzetben, az adott problémákra reagálva tegyenek valamit a hátrányos helyzetűekért, a szegények felkarolásáért. Az emberek szükségletei az idő előrehaladtával és a tudomány fejlődésével azonosan változnak. A segítő tevékenység pedig e szükségletekre irányult kezdetektől fogva. Így a társadalommal a karitatív munka is valamelyest változott.

¹⁴⁰ GÁSPÁR-BARRA Réka: *Közösségépítés, tanulás, jókedv – Évzáró a dévai Szent Antal házban*. 2012. Elérhető link: <https://www.magnificat.ro/portal/index.php/hu/szent-ferenc-alapitvany/rk-mainmenu-315/sajtinmenu-311/7209-koezoessegepites-tanulas-jokedv-evzaro-a-devvai-szent-antal-hazban> Megtekintés ideje: 2023.05.25.

¹⁴¹ GÁSPÁR-BARRA: *Közösségépítés, tanulás, jókedv – Évzáró a dévai Szent Antal házban*. 2012.

Dél–Erdélyben mindig is kiemelt jelentőséget kapott a Ferences Rend életében a szórvány magyarság, feladatuknak tekintették a magyar kisebbség megerősítését, valamint annak összetartását. A két világháború közti időszakban a Harmad Rend fáradhatatlanul munkálkodott azon, hogy a szülők gyermekeiket magyar nyelvű iskolákba írássák. Ugyanez figyelhető meg a 90-es évektől, amikor a Szent Ferenc Alapítvány összeszedte a magyar gyermekeket, ugyanezen céllal. Az iskolát is ezért működtették, valamint a felsőbb tagozatokat népszerűsítve a környező plébániákon igyekeztek megmenteni a magyar osztályokat.

A magyar közösség egyberázására és öntudatuk erősítésére különböző programokat szerveztek. Ez is hasonlóan mindkét időszakban megjelent. A két világháború között olyan programokat és eseményeket szerveztek, amelyek a nevelés mellett erkölcsi értékeket is átadott az emberek számára. Közösségépítő jellege volt, egybefogta a magyar kisebbséget (vetítések, előadások, klerikusokkal közös rendezvények, stb.). A 90-es évektől, a Szent Ferenc Alapítvány és a Szent Antal Ház is szervezett olyan rendezvényeket, előadásokat, irodalmi esteket, eseményeket, amelyek egybefogták a magyar népeiséget (ünnepségek, színdarabok, reneszánsz napok, missziós látogatás a közösségben).

Az ilyen eseményeket összekapcsolhatták mindkét korszakban adománygyűjtésekkel, ezen befolyt összegeket a Szent Ferenc Alapítvány és a Szent Antal Ház is önfenntartásukra fordították vissza. A két világháború közti Vajdahunyadi Harmad Rend a befolyt összegek nagy részét az iskolások támogatására használta fel (tejakció, uzsonna, padok lefestése, karbantartás), illetve az Oltáregylet működésére, szegény családok megsegítésére, a misszió támogatására (Kína), valamint könyvtárak bővítésére. A missziós munka is megjelenik mind a két időszakban, ugyanakkor a kilencvenes években a Szent Ferenc Alapítvány munkatársai a Ferences Rend jelöltjeivel járták végig missziós tevékenységként az egyházközösséghez tartozó embereket/családokat. Míg a két világháború között a missziós munka a Kínában folyó tevékenységre vonatkozott.

A magyar sajtó szintén közös pont, hiszen a két világháború közt voltak időszakok, amikor maga a vajdahunyadi Harmad Rend is szerkesztője volt a Szentkereszt lapnak, de folyamatosan támogatták a magyar katolikus sajtót. A Szent Ferenc Alapítvány is hangsúlyozta a keresztény sajtó fontosságát, illetve tájékoztató jelleggel jelentetik meg évkönyveiket. Ezekben beszámolva az adott évben történekről, adatokról, valamint köszönetüket is tartalmazza azok számára, akik bármilyen kevéssel is hozzájárultak fennmaradásukhoz és a gyermekek megsegítéséhez.

Egy másik nagy közös pont a gyerekek felkarolása. A Szent Ferenc Alapítványnak és a Szent Antal Háznak ma is ez fő tevékenységük. A vajdahunyadi Harmad Rend karitatív

tevékenységének is alapvető részét képezte ez. A gyermekek vallásos nevelése mindkét helyzetben alappillér. Azonban a két világháború közt kicsit másabb volt a társadalmi norma, mint napjainkban. A nagyobb gyermekek esetében jellemző volt, hogy szolgának álltak. A Harmad Rend ilyen esetekben, mivel a fiatal távol kerülhetett a családjától igyekeztek felhívni a figyelmet, hogy legalább vallásához tudjon közel maradni, s ennek gyakorlására kapjon is lehetőséget. Bár a mai helyzetben a fiatalok nem a szolgaság miatt kerülnek távol a vallásuktól a Szent Ferenc Alapítvány és a Szent Antal Ház igyekszik keresztényi értékeket belevinni a mindennapi nevelésbe.

A két világháború között és a kommunizmus utáni kilencvenes években is a rossz életszintvonal, rossz életminőség tipikus jellemző volt a lakosságra. Ennek okaként alakult meg a Szent Ferenc Alapítvány és a Szent Antal Ház, hogy felkarolhassa a gyermekeket, segítsen a szükségleteiken és egy jobb életszínvonalat biztosíthasson a számukra. A Harmad Rend is igyekezett a szegénység patronálásában, a gyermekek ruházásában (Oltáregylet). Mindkét esetben felfigyeltek arra, hogy az elegendő és a tápláló élelem biztosítása a gyerekek egészséges fejlődésében roppant fontos. A Szent Antal Ház, ahol a gyerekek ebédet és uzsonnát kaphattak, valamint a Szent Ferenc Alapítványban is (uzsonnás néni). A Harmad Rend is hasonlóan, a tejakcióval, ennek a problémának a megfékezésében igyekezett.

A két világháború közötti időszakban Dél-Erdélyben a világi apostolkodás nagyobb szerepet kapott. Ezen belül a betegek látogatása és az érvénytelen házasságok érvényesítésén volt a fő hangsúly. Nyilvánvalóan a Szent Ferenc Alapítvány és a Szent Antal Ház fő profilja a gyermekek megsegítésére irányul, így a világi apostolkodás az ők esetükben nem kapott akkora jelentőséget.

Összességében azt figyelhetjük meg, hogy sok közös nagyobb pont van kisebb eltérésekkel, amelyek a társadalom átalakulása miatt részben megváltozó szükségleteknek köszönhetőek.

Összefoglaló

Dolgozatom során arra igyekeztem rálátást szerezni és rávilágítani, hogy miben is áll a segítő tevékenység. Rengeteg szerteágazó formája van, de összességében azt figyelhetjük meg, hogy a karitatív munka egy olyan csoportot céloz meg, amely valamilyen hátrányos helyzetben szenved vagy nélkülözni kényszerül. A segítség ezt a hátrányt vagy nélkülözést célozza meg, és igyekszik azt enyhíteni a lehetőség szerint.

A Ferences Rend Szent Ferenc evangéliumi életszentségét veszi például, aki mindig odafordult a peremre szorultakhoz, azokhoz, akiktől mindenki más már elfordult. Ezt az evangéliumi életet veszik mintául a Rend tagjai is, észlelik az adott kor és társadalom nehézségeit, problémáit valamint segítséget és támaszt nyújtanak az elesettek felé.

A változás a szociális tevékenyben olyan tényezőknek tudható be, hogy a társadalmi osztályok és a lakosság szükséglete is egy folyamatos változásban és átalakulásban van. Az egészségügy javulása, a különböző politikai helyzetek alakulása és egyéb tudományágak fejlődésének hatása érezhető a népességen. A változás intenzitása, gyorsaságának lefolyása és mértéke ugyanilyen befolyást eredményez, amely pozitív és negatív következményeket is kiválthat. Ez különösen a szegényebb embereknek jelent sorsforduló pontot az életükben.

A két világháború közti időszakban, a 90-es évektől napjainkig azt figyelhetjük meg, hogy sok közös pont található a karitatív tevékenységben, amelyet a Ferences Rend végzett. A gyermekek nevelését, a magyar iskolákba való elhelyezését, és a szórvány magyarság közösségérzetének erősítését említeném meg, mint legjelentősebb egyezések. Nyilvánvalóan a probléma megközelítésében és annak megoldásában vannak eltérések, hiszen több évtized telt el a két korszak között. Azonban jó észrevétel, hogy a két világháború között és a 90-es években is nagy hangsúlyt kap a kisebbség összetartozásának tudatosítása, s hogy ezt a gyermekek magyar oktatásában potenciális lehetőségnek látták.

Végezetül csak annyit szeretnék még hozzá fűzni, hogy mérhetetlen hála illeti meg a Ferences Rendet, mindazért az áldozatos munkáért, amelyet végeznek, annak érdekében, hogy jobb helyé tegyék ezt a világot.

Absztrakt

The main subject of my thesis is the study of the Franciscan Order's charitable activities in the period between the two world wars, in the nineties and in the 21st century. In the following study, I seek to answer the question of how this activity has changed from the years 1916-1940 to the present day. I will also discuss the process of the formation of the monastic order and the life history of Saint Francis himself. I would like to go on to describe, explain and define the nature of the charitable activity and the circumstances of its change.

The Franciscan Order takes as an example the evangelical holiness of St Francis, who always turned to the marginalised, to those from whom everyone else had already turned away. This evangelical life is also taken as a model by the members of the Order, who perceive the difficulties and problems of the times and society and offer help and support to those who are falling. In their social assistance or charitable work, they target people who are disadvantaged and disadvantaged compared to the average. This may include their financial situation or even their physical or mental health.

In the period between the two world wars, in the nineties and in the 21st century, we can observe that there are many common points in the charitable activities carried out by the Franciscan Order. I would mention the education of children, the placement of children in Hungarian schools and the strengthening of the sense of community of the Hungarian minority in the Sporavian region as the most significant similarities. Obviously, there are differences in the approach to the problem and its solution, since several decades have passed between the two eras. However, it is good to note that between the two world wars and in the 1990s, there was still a strong emphasis on raising awareness of the small minority's sense of belonging and that this was seen as a potential opportunity in the education of children in Hungary.

Overall, we can observe that there are many common major points with minor differences, partly due to changing needs caused by the transformation of society.

Bibliográfia

1. Anton ROTZETTER: *Szt. Ferenc élete, életprogramja és alapélményei*. In: A. ROTZETTER, W. C. VAN DIJK, T. MATURA: *Assisi Szent Ferenc*. Vigilia Kiadó. 1995. Elérhető link: http://www.ppek.hu/konyvek/Rotzetter_Van_Dijk_Matura_Assisi_Szent_Ferenc_1.pdf Letöltés ideje: 2022.02.20.
2. BALANYI György: *Assisi Szent Ferenc Élete*. Szent István Társulat. Budapest. 1925.
3. BEKE György: *Böjte páter, az iskolaalapító*. Hargita Népe. 13/101. 2001.
4. BENEDEK Fidél: *Az erdélyi ferences rendtartomány*. In. BENEDEK Fidél – SAS Péter (szerk.): *A Szent István Királyról nevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány*. I. kötet. Kolozsvár. 2002.
5. BENEDEK Fidél: *Az erdélyi ferences rendtartomány*. In. BENEDEK Fidél – SAS Péter (szerk.): *A Szent István Királyról nevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány*. II. kötet. Kolozsvár. 2002.
6. BOROS Fortunát: *Az erdélyi ferencrendiek*. Szent Bonaventúra. Kolozsvár. 1927.
7. DOBOLY Beatrix: *A vajdahunyadi Szent Ferenc rendi kolostor. Barangolás a múltban*. Heti új szó. 3/2. 1997.
8. DULINSZKY László: *Isten gyermekei*. Temesvári Heti Új Szó, 1/53. 1995.
9. ERDÉLYI FERENCES GYŰJTŐLEVÉLTÁR: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1916-1935*.
10. ERDÉLYI FERENCES GYŰJTŐLEVÉLTÁR: *Vajdahunyadi kolostor és templom iktatóanyaga: I. Kötetek: Harmad Rend jegyzőkönyve 1935-1940*.
11. GÁSPÁR-BARRA Réka: *Közösségépítés, tanulás, jókedv – Évzáró a dévai Szent Antal házban*. 2012. Elérhető link: <https://www.magnificat.ro/portal/index.php/hu/szent-ferenc-alapitvany/rk-mainmenu-315/sajtinmenu-311/7209-koezoessegepites-tanulas-jokedv-evzaro-a-devai-szent-antal-hazban> Megtekintés ideje: 2023.05.25.
12. GYÖRGY József: *A ferencrendiek élete és működése Erdélyben*. Szent Bonaventúra Könyvnyomda. Kolozsvár. 1930.
13. GYULAFEHÉRVÁRI RÓMAI KATOLIKUS ÉRSEKSÉG. Megtekintés ideje: 2023.06.14. Elérhető link: <https://ersekseg.ro/hu/templom/623>
14. KAPRONCZAY Katalin: *A nyolcszáz esztendőös ferences rend*. Valóság. 57/5. 2014. 120.
15. MADARASSY Ágnes: *A dévai Szent Ferenc Alapítvány tevékenységéről*. Átalvevő. 37. 2001.

16. MAGYAR EGYHÁZTÖRTÉNETI VÁZLATOK 12: *Egyháztörténeti könyvek és kiadványok.* Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség. Budapest 2000.
17. NAGY Béla: *A ferences rend.* História. 1. 2007.
18. PÁL Judit: *Erdélyi várostörténeti tanulmányok.* Múltunk könyvek. Csíkszereda. 2001.
19. PUSKELY Mária: *Kétezer év szerzetessége. I. Kötet A-K.* Budapest. 1998.
20. RÉVÉSZ Máriusz: *Déva, iskola, politika.* Népszabadság. 61/198. 12.
21. SÁRKÁNY Györgyi, a Szent Ferenc Alapítvány egykori munkatársának szóbeli közlése 2023. május 15-én.
22. *SZENT FERENC ALAPÍTVÁNY ÉVKÖNYVE.* Déva. 2000.
23. VÁRNAI Jakab: *Kézikönyv a Ferences Világi Rend életéhez.* Esztergom. 1989.
24. VEÖREÖS András: *XVIII. sz. ferences kolostorok Erdélyben.* BME Építészettörténeti és Műemléki Tanszék. 2006.
25. VÉRTESI Lázár: *Oral history. A szemtanúként elbeszélte történelem lehetőségei.* Aetas-Történettudományi folyóirat 19/1. 2004.
26. ERDÉLYI FERENCES GYŰJTŐLEVÉLTÁR: *Vajdahunyadi kolostor és templom iratanyaga:* I. Kötet és Iratanyag: Historia Domus 1916-1936.
27. ERDÉLYI FERENCES GYŰJTŐLEVÉLTÁR: *Vajdahunyadi kolostor és templom iratanyaga:* I. Kötet és Iratanyag: Historia Domus 1882-1916.
28. ERDÉLYI FERENCES GYŰJTŐLEVÉLTÁR: *Vajdahunyadi kolostor és templom iratanyaga:* I. Kötet és Iratanyag: Historia Domus 1916-1945.
29. ERDÉLYI FERENCES GYŰJTŐLEVÉLTÁR: *Vajdahunyadi kolostor és templom iratanyaga:* I. Kötet és Iratanyag: Historia Domus 1916-1940.

Mellékletek

Subsemnatul/a Kovács Henrietta-Barbara declar că Lucrarea de licență/disertație pe care o voi prezenta în cadrul examenului de licență la Facultatea de Teologie Romano-Catolică a Universității Babeș-Bolyai, în sesiunea iulie, sub îndrumarea dr. Orbán Szabolcs reprezintă o operă personală. Menționez că nu am plagiat o altă lucrare publicată, prezentată public sau un fișier postat pe Internet. Pentru realizarea lucrării am folosit exclusiv bibliografia prezentată și nu am ascuns nici o altă sursă bibliografică sau fișier electronic pe care să le fi folosit la redactarea lucrării. Prezenta declarație este parte a lucrării și se anexează la aceasta.

Data: 16.06.2023.

Nume-prenume: Kovács Henrietta-Barbara

Semnătură:

DECLARAȚIE DE ACORD A SUSȚINERII LUCRĂRII DE DISERTAȚIE

Subsemnatul/a ORBÁN SZABOLCS
coordonator științific al lucrării de disertație cu titlul
„FERENCÉS REND HUNYAD MEGYÉBEN VÉGYZETT SZOCIÁLIS SZIGETŐ TEVÉKENYSÉGE
elaborată de absolventul/a KOVÁCS HENRIETTA-BARBARA, declar că
lucrarea îndeplinește toate condițiile pentru a fi susținută în cadrul examenului de
disertație la Facultatea de Teologie Romano-Catolică a Universității Babeș-Bolyai, în
sesiunea iulie 2023.

iulie 2023

Semnătura